

WYSTAWA
**OD UNII LUBELSKIEJ
DO UNII EUROPEJSKIEJ**

EXHIBITION
**FROM THE UNION OF LUBLIN
TO THE EUROPEAN UNION**

NIKE
FOUNDATION FOR
THE PRESERVATION AND
PROMOTION OF CULTURE

CULTURAL CENTRE
IN LUBLIN

CENTRE FOR
PROMOTION OF POLAND
IN BELGIUM

POLISH
NATIONAL
FOUNDATION

POLISH
CATHOLIC
COMMUNITY
IN BELGIUM

OD UNII LUBELSKIEJ DO UNII EUROPEJSKIEJ FROM THE UNION OF LUBLIN TO THE EUROPEAN UNION

Unia Lubelska: Jan Matejko, Muzeum Narodowe w Warszawie; deponowany w Muzeum Lubelskim w Lublinie
The Union of Lublin: Jan Matejko, National Museum, Warsaw; deposited at the National Museum in Lublin

Flagi Unii Europejskiej
Flags of the European Union

Wystawa „Od Unii Lubelskiej do Unii Europejskiej” prezentuje przymierze polsko-litewskie jako prekursorskie wydarzenie na drodze do pokojowego zjednoczenia Europy. Opowiada o tym, jak Unia Lubelska stworzyła podwaliny największego w XVI wieku demokratycznego państwa na kontynencie. Przedstawia trwałą obecność idei będących dziedzictwem Rzeczypospolitej Obojga Narodów w polskiej kulturze narodowej i w polskiej racji stanu. Ukaże wkład Polski w budowanie republikańskiej myśli politycznej Europy oraz w tworzenie i obronę wartości europejskich, stanowiących do dziś podstawy tożsamości kulturowej naszego kontynentu. Wystawa rozpoczyna się od prezentacji historycznego kontekstu zawarcia Unii Lubelskiej. Przedstawia ówczesne społeczeństwo, system polityczny, fenomen polskiej tolerancji religijnej, a także sam Lublin i renesansowe miasta, które powstały w jego okolicach. Prezentuje kolejne etapy historii Polski, jak uchwalenie Konstytucji 3 Maja, trudny okres rozbiorów i odzyskanie niepodległości w 1918 roku, zwycięstwo w Bitwie Warszawskiej w 1920, a także chwilą historii walki Polaków o wolność na wszystkich frontach II wojny światowej. Ukaże zmagania Polski z komunizmem i szczególną rolę, jaką odegrał w nich Kościół katolicki. Przypomina powstanie „Solidarności”, która zapoczątkowała rozpad sowieckiego imperium oraz demokratyczne przemiany w Europie Środkowo-Wschodniej. Bezpośrednim rezultatem tych przemian było rozszerzenie Unii Europejskiej w 2004 roku i członkostwo Polski w Unii.

Projekt został dofinansowany przez Polską Fundację Narodową
Projekt zrealizowano przy współpracy instytucji:

Muzeum Niepodległości w Warszawie

Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum

Muzeum Narodowe w Warszawie

Muzeum Narodowe w Lublinie

Institytut Pamięci Narodowej Oddział w Lublinie

The exhibition "From the Union of Lublin to the European Union" presents the pact between Poland and Lithuania as a precursor event on the road towards a peaceful unification of Europe. It tells the story of the Union of Lublin, which lay the foundations for the biggest democratic state on the continent in the 16th century. It reveals the enduring presence of the ideas which are a part of the heritage of the Polish-Lithuanian Commonwealth in Polish national culture and their resonance in Polish reason of state. The exhibition highlights the contribution Poland has made to shaping republican political thought in Europe and to articulating and defending these European values which to this day constitute the foundation of our continent's cultural identity. The exhibition begins with the presentation of the historical and cultural background of the Union of Lublin, and provides details on Poland's 16th century society, political system, religious tolerance, as well as the city of Lublin and other renaissance towns that had been built in its vicinity. The exhibition proceeds then to present subsequent stages in Poland's history, including the adoption of Constitution of May 3, partitioning of the country and restoration of independence in 1918, victory in the Battle of Warsaw, as well as Poles' proud history of fighting on all fronts of World War II. The later sections are devoted to Poland's struggle with communism and the special role played in the process by the Catholic Church, and the emergence of "Solidarność" movement, which initiated the dismantling of the Soviet empire and the began democratic changes in Central and Eastern Europe. The direct consequence of those changes was the expansion of the European Union in 2004 and Poland's admission therein.

The project has been co-financed by The Polish National Foundation
The project has been organized with support from:

Museum of Independence, Warsaw

The Royal Castle in Warsaw – Museum

National Museum in Warsaw

National Museum in Lublin

Institute of National Remembrance, Branch in Lublin

UNIA LUBELSKA THE UNION OF LUBLIN

Zaprzysiężenie Unii Lubelskiej. Bractwo św. Łukasza z Kazimierza Dolnego nad Wielą
The Swearing-in of the Union of Lublin. Brotherhood of St. Luke from Kazimierz Dolny

Józef Antęgawieński i Włodzimierz Jagiełło, Tomasz Dolabelli
Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego Collegium Maius
Jagiełło of Anjou and Włodzimierz Jagiełło, Tomasz Dolabelli,
Museum of the Jagiellonian University, Collegium Maius

Granice Rzeczypospolitej po unii lubelskiej, 1569 r.
Borders of the Polish-Lithuanian Commonwealth, 1569

Panorama Wilna w XVI w.
Panoramic view of 16th-century Vilnius.

1 lipca 1569 r. w Lublinie została zawarta unia polsko-litewska, tak zawiązała się Rzeczpospolita Obojga Narodów. Było to jedyne mocarstwo w Europie, które powstało nie na skutek podboju, lecz porozumienia. Polska była wówczas potęgą gospodarczą, kulturalną i militarną, a zarazem ostoją wolności słowa, demokracji i tolerancji religijnej. Była też krajem przedującym w tworzeniu i wcielaniu w życie swobód obywatelskich i republikańskiej myśli politycznej. Demokratyczne rozwiązania ustrojowe Rzeczypospolitej Obojga Narodów wyróżniały ją wśród wszystkich krajów Europy, zdominowanej przez monarchie absolutne. Wspólne państwo Polaków i Litwinów trwało przez ponad dwa wieki – aż do czasu, kiedy zniknęło z mapy Europy na skutek rozbiorów przez sąsiadujące, absolutystyczne imperia. Okres poprzedzający unię i następujący po niej to czas największej świetności i wszechstronnego rozwoju Polski. Czas, który pozostawił trwałe ślady w historii i współczesności nie tylko naszej Ojczyzny, ale także całej Europy. W Rzeczypospolitej Obojga Narodów mieszkały wówczas zgromadzone Polacy i Litwini, Rusini, Kozacy, Ormianie, Żydzi, Niemcy, Tatarzy, Włosi, Szkoci, Holendrzy i Francuzi. Każda z tych nacji budowała pomyślność gospodarczą swojej nowej wielkiej ojczyzny. Wnosiła także do jej kultury bezcenny wkład różnorodności, tworzącej do dziś niezwykłe bogactwo polskiej kultury narodowej.

On 1 July 1569, a union between Poland and Lithuania was signed. This is how the Polish-Lithuanian Commonwealth came into being. At that time, the Commonwealth constituted the only European power to have been founded as a result of a diplomatic agreement rather than military conquest. Back then, Poland was an economic, cultural, and military powerhouse, as well as a mainstay of democracy, religious tolerance, and freedom of speech. It was also a leading country in terms of creating and practicing civic liberties and the republican political thought. The democratic legal principles that provided the foundation of the Polish-Lithuanian Commonwealth made the country stand out in Europe, in the continent where absolute monarchies ruled supreme. The country jointly shared by the Poles and the Lithuanians lasted over two centuries – until it was erased from the map of Europe in the wake of the partitions orchestrated by the neighbouring, absolutist empires. The period preceding the union and the course of its duration marked the time of Poland's prime and growth. This time that has left an indelible imprint on the history and the present of not only our homeland but Europe at large. The Commonwealth was harmoniously inhabited by the Poles and the Lithuanians, the Ruthenians, the Cossacks, the Armenians, the Jews, the Germans, the Tatars, the Italians, the Scots, the Dutch, and the French. Each of these nations co-built the economic prosperity of their new great homeland. Each of them also invaluablely contributed to the diversity that to this day fuels the richness of Polish national culture.

Proporzec i herb Unii Polsko-Litewskiej
Pendant and coat of arms of the Polish-Lithuanian Union

GENEZA UNII LUBELSKIEJ THE UNION OF LUBLIN AND ITS GENESIS

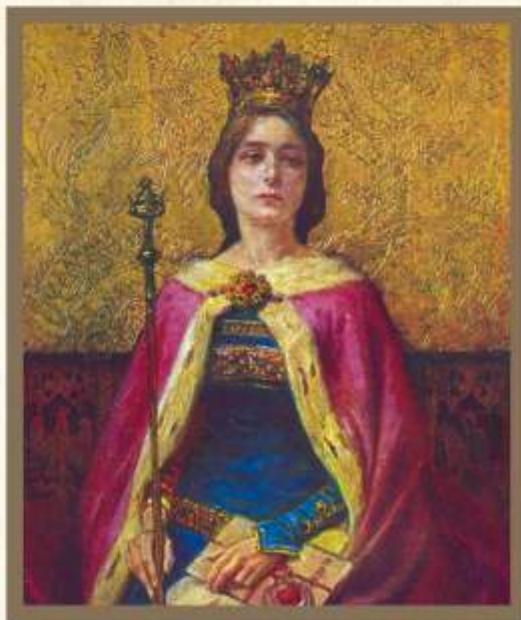
Chrzcisko Litwy (1387–1388), Piotr Stachiewicz.
The Baptism of Lithuania (1387–1388), Piotr Stachiewicz.

Akt unii w Krewie (1385), dokument
Act of Krewe (1385), document

Akt unii horodelskiej (1413), dokument
Act of Horodlo (1413), document

Królowa Jadwiga Andegaweńska (1373/1374–1399), Piotr Stachiewicz.
Queen Jadwiga of Anjou (1373/1374–1399) Piotr Stachiewicz

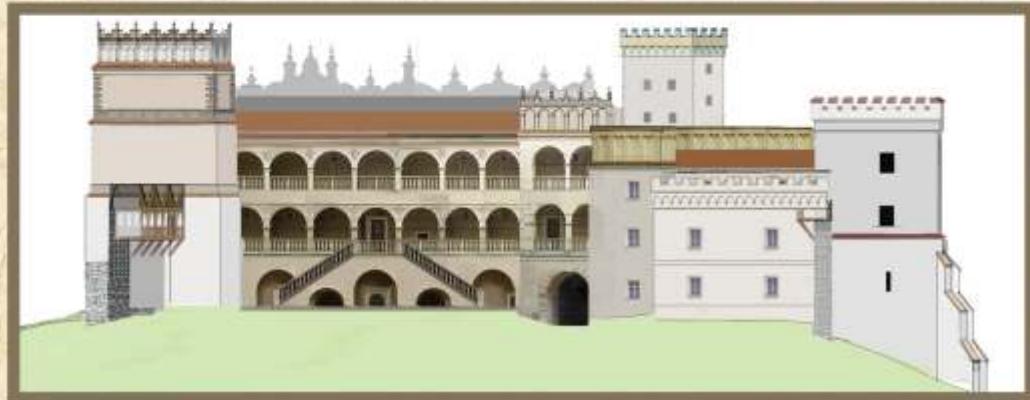

Król Władysław Jagiełło (1352/1362–1434), Michał Godlewski
King Władysław Jagiełło (1352/1362–1434), Michał Godlewski

UCHWALENIE UNII LUBELSKIEJ THE SIGNING OF THE UNION OF LUBLIN

Widok Lublina od strony południowej, rycina Jerzego Brauna i Alberta Hogenberga z roku 1618
View of Lublin from the south, copperplate by Jerzy Braun and Abraham Hogenberg from 1618

Wizualizacja zamku lubelskiego z przełomu XVI i XVII w., dziedziniec i schody
Visual reconstruction of the Lublin Castle from the turn of the 16th and 17th centuries, courtyard and stairway

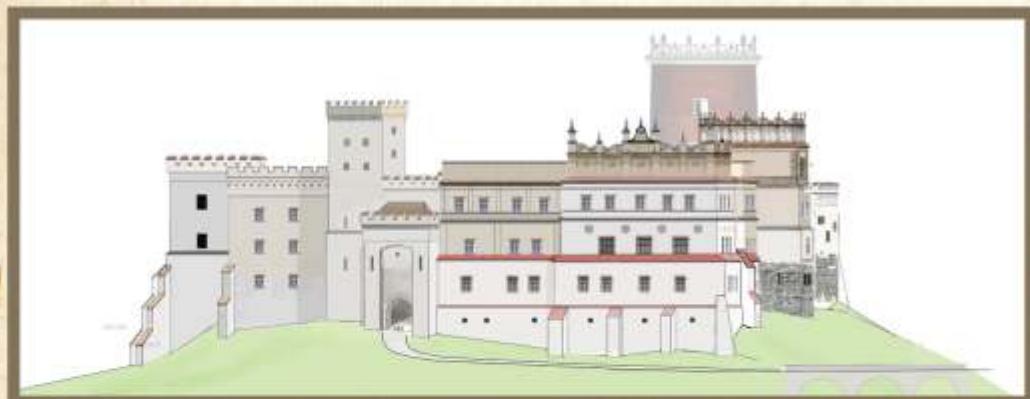

photo: Piotr Macka,
visualizations by Roman Zwierzykowski

Wizualizacja zamku lubelskiego z przełomu XVI i XVII w., elewacja zachodnia
Visual reconstruction of the Lublin Castle from the turn of the 16th and 17th centuries, western facade

Zamek lubelski, w którym obradowano nad zatwierdzeniem unii lubelskiej, wzniesiono za panowania Kazimierza Wielkiego. Był on nie tylko siedzibą kasztelana i wojewody, ale z racji dogodnego położenia na szlaku między dwiema stolicami, Krakowem i Wilnem, okresowo pełnił rolę rezydencji Jagiellonów (w tym synów królewskich). Z tego powodu był on też kilkakrotnie przebudowywany i upiększany, szczególnie w XVI wieku. Największą transformację zamek przeszedł w okresie 1550-1563 staraniem dwóch starostów z rodu Tęczyńskich – Jana (zm. 1553 r.) i Jana Baptysty (zm. 1563), którzy nadali mu renesansowy charakter. Był on też miejscem obrad kilku sejmów koronnych, w tym dwóch walnych sejmów obradujących nad zatwierdzeniem polsko-litewskiej unii personalnej (1386), a następnie unii realnej (1569). Sejm koronny rozpoczęł obrady 10 stycznia w 1569 roku i po trwającej przez marzec i kwiecień przerwie spowodowanej nagłym wyjazdem posłów litewskich, wznowił je w maju. Rozpoczęte 7 czerwca wspólne obrady posłów obu nacji z udziałem króla Zygmunta Augusta zostały zakończone podpisaniem aktu unii 28 czerwca. Przyjęcie posłów odebraneo 1 lipca, a zawarta unia 4 lipca została potwierdzona przez króla.

The Lublin Castle, where the negotiations over the Union of Lublin took place, was erected during the times of King Kazimierz Wielki. It was not only the seat of state officials, but also, due to its convenient location on the route between the two capitals of the Kingdom, Krakow and Vilnius, it periodically served as the residence of the Jagiellonian monarchs (including royal heirs to the throne). For this reason, the castle underwent a number of alterations and refurbishments, particularly in the 16th century. The greatest transformation took place between 1550 and 1563 at the initiative of two nobles from the Tęczyński family – Jan (d. 1553) and Jan Baptista (d. 1563) – who gave it a renaissance look. The castle held several general assemblies of the parliament of the Polish Crown (Sejm), including two general assemblies which confirmed the Polish-Lithuanian personal union in 1386, and the real union in 1569. The Sejm began to convene on January 10, 1569, and after a hiatus in March and April, caused by a sudden departure of the Lithuanian nobles, resumed its work in May. The joint session of the Polish and Lithuanian nobility, as well as King Zygmunt August, began on June 7 and ended with the signing of the act of the union on June 28. The nobles took the oath on the July 1, and the union was confirmed by the King on July 4.

Renaissance portal zachodni z kaplicy zamkowej z drugiej czwarty XVI w.
Renaissance western portal of the castle chapel from the second quarter of the 16th century

POSTACIE POLSKIEGO RENESANSU

ICONS OF THE POLISH RENAISSANCE

Andrzej Frycz Modrzewski (1503–1572)
Polish political writer, supporter of the Reformation movement, secretary to king Zygmunt I Stary, author of the treatise *O poprawie Rzeczypospolitej* [On the improvement of the Commonwealth]

Bona Sforza (1494–1557)
Krainka Polski, żona Zygmunta Starego, wzmacniała rozwój gospodarczy kraju, była mecenasem kultury i sztuki; wprowadziła do kuchni polskiej włoskie warzywa
The Queen of Poland, wife of Zygmunt Stary.
Bona Sforza strengthened the economic development of the country, became the patron of culture and arts; additionally, she introduced many Italian dishes and vegetables to Polish cuisine.

Mikołaj Rej (1505–1569)
Poeta, prozaik i dramaturg narodowy ojcem polskiej literatury polityki-teologicznej ewangelickiej; pierwszy wyłącznie w języku polskim Poet, prose-writer, playwright called the father of Polish literature; politician and evangelical theologian; wrote his texts in Polish only

Mikołaj Kopernik (1473–1543)
„Witryzmol Słońca, ruszył Ziemię” – twórca teorii heliocentrycznej, astronom, kosmolog, matematyk, prawnik, ekonomista, strateg wojskowy, lekarz, jeden z najwybitniejszych umysłów swojej epoki
The man who “stopped the Sun and moved the Earth” – creator of the heliocentric theory: astronomer, cosmologist, mathematician, lawyer, economist, military strategist, medical doctor, one of the greatest minds of his era

Stanisław Orzechowski (1513–1566)
Katolicki ksiądz, historyk, autor kontrowersyjnych pisem politycznych i religijnych, ideolog zbrojnej wolności szlacheckiej i ruchu obrony praw szlachetnych Catholic priest, historian, author of controversial texts about politics and religion, ideologist of the nobles' democracy, and advocate for nobles' privileges

Jan Kochanowski (1530–1584)
Wybitny poeta, encyklopedysta, twórca polskiego języka literackiego; uważany za jednego z największych poetytów renesansu w Europie
An outstanding poet, encyclopedist, creator of Polish literary language; considered one of the most outstanding writers of the Renaissance in Europe

Szymon Szymanowski (1558–1629)
Poeta, autor Sielanki i twórca polskiej nazwy tego gatunku literackiego; pedagog i współorganizator Akademii Zamojskiej
Poet, author of *Sielanka* [The Idyll], responsible for coining the Polish name for this genre; educator, co-organizer of the Zamość Academy

Rys. Maja Zwierzchowska
Illustration by Maja Zwierzchowska

RENESANS LUBELSKI THE LUBLIN RENAISSANCE

Uchanie, dekoracja stiukowa kaplicy
Uchanie, stucco decoration of the chapel

Zamość, fasada dawnej kolegiaty
Zamość, the facade of the former collegiate church

Kazimierz Dolny, szczyt fary
Kazimierz Dolny, the top of the parish church

Lublin, kościół pw. św. Agnieszki; dawny augustianów
Lublin, St. Agnes Church, previously of the Augustinian order

Gotab, zwieńczenie elewacji frontowej
Gotab, the gable of the façade

Renesans lubelski jest wyróżniającym się regionalnym stylem architektonicznym stanowiącym materialne świadectwo wielkości ziemi lubelskiej z czasów unii polsko-litewskiej. Renesans na gruncie polskim obejmuje okres od pierwszych lat XVI do połowy XVII wieku. W tym czasie utworzone w 1474 roku województwo lubelskie, a także i sam Lublin, przeżywały okres największej świetności. Nie spotykana wcześniej koncentracja kapitału sprzyjała wznowieniu renesansowych rezydencji, kupieckich kamienic oraz świątyń różnych religii i wyznań. W ramach renesansu lubelskiego wykształcił się nowy typ kościoła. Proces ten rozpoczął się budową po 1580 roku kolegiaty zamojskiej według projektu Bernarda Morando, twórcy renesansowego Zamościa, a zakończył się tuż po szwedzkim „potopie” wraz z ukończeniem fasady kościoła Dominikanów i powstaniem kościoła Augustianów pw. św. Agnieszki w Lublinie. W Lublinie, Zamościu i Kazimierzu Dolnym powstały także bogato dekorowane kamienice mieszczańskie urzekające do dzisiaj detalami architektonicznymi, attykami i licznymi płaskorzeźbami, które zainspirowały typ późnorenesansowej kamienicy w wielu rozwijających się preniesie miastach Rzeczypospolitej.

The Lublin Renaissance is a distinctive, regional architectural style, which serves as a tangible testimony to the greatness of the Lublin region in the times of the Polish-Lithuanian union. The Renaissance period in Poland spanned from the early 16th century up until the mid-17th century. It was during that time that Lublin, and the Lublin Province, established in 1474, experienced their splendor. An unprecedented concentration of capital fostered the constructions of Renaissance residences, merchant townhouses, and churches of various religions and creeds. Catholic churches, in particular, became one of the most distinct architectural forms to develop during the time of the "Lublin Renaissance". The process began in 1580 from the erection of the Collegiate Church in Zamość, designed by Bernard Morando, who was also responsible for designing Zamość's Renaissance city center; it ended right after the Swedish Deluge, with the completion of the façade of the Dominican Church, and the erection of the Augustinian St. Agnes Church in Lublin. Other examples of the "Lublin Renaissance" are the picturesque, richly decorated townhouses built in Lublin, Zamość, and Kazimierz Dolny. Their style, based on architectural details, attics, and multiple reliefs, inspired the construction of similar late-Renaissance buildings in many dynamically developing cities of the Polish-Lithuanian Commonwealth.

RENESANSOWY LUBLIN THE RENAISSANCE LUBLIN

Fragment obrazu „Pole Lubelskie w 1719 roku z widokiem na Stare Miasto”
Fragment of the painting „The Fire of Lublin from 1719 with a panorama of the Old Town”

Lublin do czasu unii lubelskiej (1569) był największym miastem królewskim po wschodniej stronie Wisły, lokowanym na prawie magdeburskim w 1317 roku przez Władysława Łokietka. Od 1460 roku był on stolicą województwa lubelskiego, siedzibą kasztelana, a także miejscem, w którym odbyły się kilka sejmów, w tym ten, który nadał unii polsko-litewskiej wymiar realny. Miasto było także głównym ośrodkiem handlu bydłem (z Wołynia) i zbożem, dzięki czemu przeżywało okres największej świetności. Pomimo wielkich pożarów w latach 1518 i 1575, Lublin szybko podniósł się z ruin, zmieniając zasadniczo swe architektoniczne oblicze ze średniowiecznego w nowożytne – renesansowe, z zachowaniem dawnego rozplanowania. Zwiąstunem tych zmian była dwukrotna przebudowa lubelskiego zamku (lata 20. i 60. XVI w.), oraz budowa kościoła, kolegium i szkoły jezuickiej (od 1586 do początku XVII w.). Przebudowano też wszystkie dotychczas gotyckie świątynie i wzniecono kilka nowych, których nadano specyficzne formy, będące lokalną odmianą stylu renesansowego, zwanego potocznie „renesensem lubelskim.” W tym samym stylu przebudowano niemal wszystkie domy wokół rynku, wiercząc je grzebieniami attyk, oraz ratusz, który od 1575 roku do rozbiorów Polski mieścił Trybunał Koronny.

Lublin, which received its city rights in 1317 from King Władysław Łokietek, up until the Union of Lublin (1569) was the largest city of the Crown of Poland on the eastern side of the Vistula river. From 1460, it was the capital of the Lublin Province and the seat of the regional officials; it was also the location of several assemblies of the Polish Sejm, including the one which granted the Polish-Lithuanian Commonwealth the status of a real union. Lublin was also the main hub in the trade of cattle (from Volhynia) and grain, thanks to which it experienced its period of greatest prominence. Despite large fires in 1518 and 1575, Lublin was quickly rebuilt, transforming from a medieval to a more contemporary, Renaissance architectural appearance; the original layout of the city, however, remained unchanged. The process began from the refurbishment of the Lublin Castle (done twice – in the 1520s and 1560s), and the erection of the Jesuit church, college, and school (between 1586 and the beginning of the 17th century). Subsequently, all Gothic churches in the city were redesigned, and a number of other churches were built in a distinct architectural style commonly referred to as the “Lublin Renaissance.” The majority of the buildings surrounding the market square were refurbished in the same style as well, receiving characteristic attics. Similar refurbishment was also done to the city town hall, which from 1575 until the partitions of Poland, served as the Crown Tribunal.

Kościół Nawrócenia św. Pawła, fragmenty stiuków ozdobnych
The Conversion of St. Paul's Church, stucco fragment

Kamienica Konopnickich czerwonych na Rynku Starego Miasta, fragmenty dekoracji kamiennych
The Townhouse of the Konopnicka Family in the Old Town Square, decoration fragment

Kościół oo. dominikanów, sklepienie kaplicy Ossolińskich
The Church of the Dominican Friars, vaulting of the Ossoliński chapel

RENESANSOWY ZAMOŚĆ

THE RENAISSANCE ZAMOŚĆ

Widok Zamościa z ok. 1605 wg Ottalii orbit terrarum... G. Braun i F. Hogenberga, 1610 r.
A view of Zamość ca. 1605 according to Crispijn van den Valckenberg, 1610.

Renesansowe miasto-twierdza Zamość założone zostało przez kanclerza i hetmana koronnego Jana Zamoyskiego w 1580 roku na przekształconym rozlewisku rzeki Łaburki, w sąsiedztwie zamku Skokówka, w którym się urodził. Rozplanowanie Zamościa opiera się na włoskich założeniach renesansowego miasta idealnego – o antropomorficznym układzie, wpisanego w wielokąt z bastionami na narożach, sprzężonego z rezydencją władcy jako cytadelą, stanowiącą „głowę” struktury. Plan ten, autorstwa włoskiego architekta Bernardo Morando, powstał przy udziale samego Zamoyskiego – twórcy programu ideowego Zamościa, łączącego komponent sakralny (kult św. Tomasza) ze świeckim (ziemska chwała hetmana). Architekturę miasta podporządkowano jego funkcji praktycznej, stąd jej głównymi składnikami są świątynia (kolegiata), gmach Akademii, pałac oraz giełda. Kwadratowy Rynek Wielki, otoczony attykowymi, podcieniowymi kamieniczkami, zdominował ratusz z wysoką, widoczną z daleka wieżą. Zamość, leżący na pograniczu ziem polskich i Rusi, z założenia był wielonarodowym tyglem, składającym się z Polaków, Rusinów, Żydów i Ormian, mających w mieście własne świątynie.

The Renaissance city-stronghold Zamość was established by the Crown Chancellor and Hetman (military commander), Jan Zamoyski, in 1580, and built on the transformed backwaters of the Łaburka river, next to the Skokówka castle, where he was born. Zamość's urban structure is based on the Italian concept of an ideal Renaissance city – a city with an anthropomorphic spatial distribution, inscribed into a polygon with fortifications in its corners, and a fortified residence of the city's ruler, constituting the "head" of the entire structure. This plan was devised by the Italian architect, Bernardo Morando, with the assistance of Zamoyski himself, in whose vision, Zamość was to combine and celebrate the divine (the cult of St. Thomas) and the secular (the greatness of Zamoyski himself). The architecture of the city was designed to be practical, hence its central elements are the collegiate church, the Academy building, the palace, and the city trade center. The Great Market Square, surrounded by arched townhouses, was dominated by the Town Hall with its tall tower, which could be easily seen from the distance. Zamość, as a city located on the border of Polish and Russian territories was a multinational melting pot comprising Poles, Ruthenians, Jews, and Armenians. Each of those groups had their separate temples in the city.

Dekoracja nawy głównej kolegiaty (1618-1620), w typie późnorenesansowych dekoracji stiukowej lubelszczyzny, wykonana przez Jana Wolffa
The main nave decoration in the collegiate church (1618-1620) patterned according to the late Lublin Renaissance style stucco decoration by Jan Wolff

Fragment wnętrza z rzeźbiarską kamienną dekoracją głowic, belkowania i klasyk archiwolt
A fragment of the interior with sculptured decorations of the capitals, entablature and archivolt keys:

Kamienica „Pod Aniołem”, ekspozycja muzealna w jednej z sal
„Under the Angel” townhouse, a museum exhibition in one of the rooms

Dekoracje kamiennic ormiańskich
Decorations on Armenian townhouses

RENESANSOWY KAZIMIERZ THE RENAISSANCE KAZIMIERZ

Kamienice Przybyłków przy Kazimierskim Rynku.
The Przybyła Brothers' townhouses in the Kazimierz town Square.

Widok ogólny kamienicy Celejowskiego.
General view of the Celejowski townhouse.

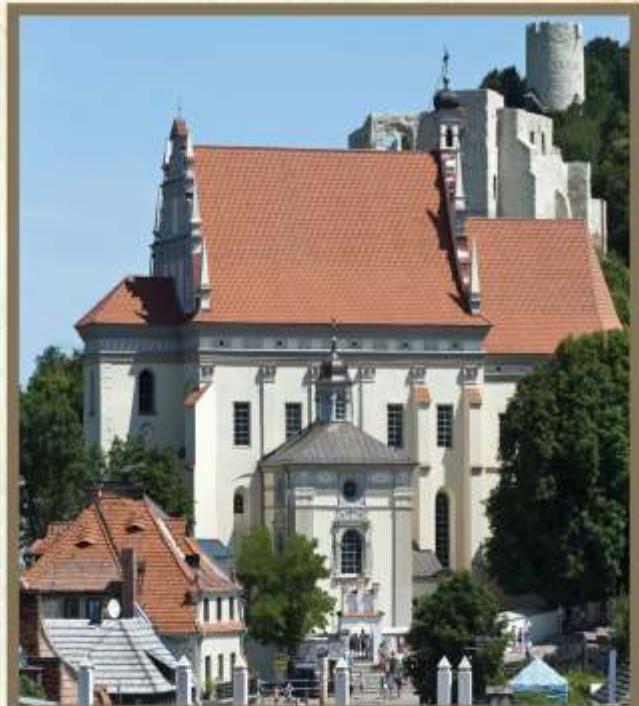
Zwieńczenie kaplicy Górkich
Crowning of the Górkis' family chapel.

Obramienie okna w kaplicy Górkich
Framing of the window in the Górkis' chapel.

Kazimierz Dolny, miasteczko nad Wisłą, uchodzące za szczególnie malownicze miejsce w Polsce, jest jedną z ikon polskiego renesansu dzięki dobrze zachowanym zabytkom architektury – kościołowi farnemu i niewielkiemu zespołu miejskiej zabudowy z początku XVII wieku. Pełne prawa miejskie (magdeburskiej) otrzymało od króla Władysława Jagiełły w 1406 roku, lecz jako osada targowa z własną parafią funkcjonowało już czasach króla Łokietka. Pierwsze założenie urbanistyczne z małym rynkiem przy kościele i zamkiem wiąże się z panowaniem Kazimierza Wielkiego. Szczególny rozwój miasta, jako ośrodka handlu zbożem i portu rzecznego, przypadł na okres panowania ostatnich Jagiellonów i pierwszych królów elektorczych, a jego apogeum, na czas Zygmunt III Wazy. Wielkie dochody z handlu zbożem, splotwianym Wisłą do Gdańskia, pozwoliły na zasadniczą zmianę wyglądu miasta podczas odbudowy po wielkim pożarze w 1585 roku. W latach 1610–1613 fara otrzymała nowy architektoniczny kostium, będący kwintesencją lubelskiego renesansu. W latach 1615–1635 w tym samym stylu szereg kamienic na rynku i przy ulicy Senatorskiej wzniósł również miejscowi kupcy. Do dziś uwagę zwraca bogata, nieco ludowa dekoracja trzech z nich (w pełni zachowane kamienice braci Przybyłów oraz Bartłomieja Celejego), w której mieszają się dewocjonie i antyczne motywy i treści.

Kazimierz Dolny, a small town situated by the Wisła River, considered as one of the most picturesque places in Poland, is one of the icons of Polish Renaissance due to well-preserved architectural monuments – specifically, the parish church and a small complex of townhouses from the beginning of the 17th century. Kazimierz Dolny was granted full city rights (based on the Magdeburg law) by King Władysław Jagiełło in 1406, however, it had already functioned as a trading settlement and had its own parish, in the times of King Władysław Łokietek. The town's first layout, which included a small marketplace by the church and a castle, dates to the reign of King Kazimierz Wielki. A particular development of the city, as a hub in the grain trade and a river port, took place during the reign of the last Jagiellonians and first elected kings, reaching its peak during the times of King Zygmunt III Waza. The immense profits from the wheat trade, transported down the Wisła River to Gdańsk, allowed to rebuild the city after it had been destroyed by a large fire in 1585, significantly changing its appearance. Between 1610 and 1613, the parish church was refurbished in a quintessentially "Lublin Renaissance" style. The same style was also used for several townhouses built between 1615 and 1635 by the local merchants next to the town square and Senatorska Street. To this day, the folklore-inspired ornaments combining devotional and antique motifs on the three fully preserved townhouses (of the Przybyła brothers and Bartłomiej Celej) remain an important tourist attraction.

Widok fary od strony Rynku.
The view of the parish church from the side of the town Square.

SPOŁECZEŃSTWO STANOWE SOCIETY OF ESTATES

Magnaci polscy (1576–1586), Jan Matejko
Polish magnates (1576–1586), Jan Matejko

Anna Jagiellonka w stroju koronacyjnym, Marcin Kober
Queen Anna Jagiellonka in her coronation outfit, Marcin Kober

Duchowniństwo polskie (1588–1632), Jan Matejko
Polish clergy (1588–1632), Jan Matejko

Gdański kupiec Georg Giese, Hans Holbein
Georg Giese, merchant from Gdańsk, Hans Holbein

System stanowy Rzeczypospolitej określał role społeczne poszczególnych stanów oraz ekonomiczne podstawy ich egzystencji. Stan szlachecki (ok. 10% mieszkańców), wywodzący się z rycerstwa, był stanem zamkniętym, można było do niego wejść tylko przez nobilitację królewską zaakceptowaną przez sejm. Szlachcic miał prawo do posiadania ziemi oraz czerpania korzyści z pracy osadzonych na niej chłopów, a także do współdecydowania o polityce państwa poprzez swoją reprezentację w sejmikach ziemskich i sejmie. Takie same prawa mieli magnaci i tzw. szlachta zagrodowa samodzielnie uprawiająca swoją ziemię („szlachcic na zagrodzie równy wojewodzie”). O statusie społecznym szlachcica decydował piastowany urząd. Duchowni katolickcy, jako przedstawiciele religii panującej, cieszyli się specjalnymi uprawnieniami, np. własną jurysdykcją, ograniczeniem podatków z dóbr kościelnych. Wyżsi hierarchowie brali też udział w życiu politycznym (senat). Mieszczarstwo trudniło się głównie rzemiosłem i handlem opodatkowanym przez władcę. W sejmie, z głosem doradczym, mogli uczestniczyć reprezentanci dużych miast, np. Krakowa, Poznania, czy Lublina. Najliczniejszy był stan chłopski (ok. 70%). Byli to użytkownicy ziemi królewskiej, kościelnej bądź szlacheckiej. Od tego świadczyli powinności – w pieniądzu, naturze i w robociźnie. Nie mogli też bez zgody właściciela opuszczać użytkowanej ziemi.

The class system determined social roles of each estate and the economic basis of its livelihood. The nobility (approx. 10% of the population), descendants of knights, was a closed estate – the only way to enter it was by obtaining ennoblement from the king, which later had to be approved by the parliament. Noblemen had the right to possess land and derive benefits from the work of the peasants who lived on it. They were also able to influence state policy-making by participating in local and general parliament assemblies. All noblemen, from the richest magnates to the poorest nobles who farmed their land themselves, had equal rights. Their social status, however, was determined by the offices they held. Catholic clergy, as representatives of the dominant religion, enjoyed special privileges, such as separate jurisdiction and tax exemptions on church property. Hierarchs of higher rank also participated in political life (senate). Burghers were mostly craftsmen and traders, paying taxes imposed by the king. Those living in bigger towns, such as Kraków, Poznań, or Lublin, could also participate in parliament sessions as advisors. Peasantry constituted the largest estate (approx. 70% of the population). Peasants did not own land, but cultivated the land belonging to the king, the noblemen, or the church, paying the landowners with money, crops, and their own labor. Peasants could not leave the land they were using without the landowner's permission.

Chłopi pałszywińscy
Serfs – the poorest group of the peasant class

PORTRET POLSKIEGO SARMATY

PORTRAIT OF A POLISH SARMATIAN

Szlachcic polski, Rembrandt - 1637, Narodowa Galeria Sztuki, Waszyngton
Polish Nobleman, Rembrandt - 1637 National Gallery of Art, Washington

Portret trumienny Zofii Wielickiej, 2 poł. XVII wieku, Pałac w Wilanowie
Coffin portrait of Zofia Wielicka, second half of 17th century Wilanów Palace

Portret trumienny Stanisława Wąszyńskiego, 1677, Muzeum Narodowe w Warszawie
Coffin portrait of Stanisław Wąszyński, 1677, National Museum in Warsaw

Kulturę i obyczajowość szlachty polskiej od XVI do połowy XVIII w. określa się terminem sarmatyzm. Nazwa ta wiąże się z mitem spopularyzowanym w ówczesnej literaturze, że polski stan rycerski, a następnie szlachecki wywodzi się od starożytnego plemienia Sarmatów, którzy podbili ziemie nad Wisłą. Kultura sarmacka stworzyła wzorzec osobowy szlachcica – katolika i ziemianina, obywatela zaangażowanego w sprawy kraju, ceniącego wolność, równość, waleczność, szcerość, gościnność i rodziną tradycję. Styl życia i kulturę sarmacką cechowało szereg sprzeczności. Z jednej strony sarmata to honorowy, waleczny rycerz, z drugiej, pocztliwy gospodarz, wielbiciel spokojnego wilejskiego życia, przeciwnik wszelkich zmian, zwłaszcza pochodzących z zagranicy. Sarmatyzm odegrał znaczącą rolę w ukształtowaniu obyczajowości i umysłowości polskiej. Był też ważnym elementem scalającym polskie i litewskie elity Rzeczypospolitej Oboja Narodów. Styl sarmacki, wyrażający się w codziennej obyczajowości, podkreślał strój. Jego atrybutem był kontusz, który wraz z zupanem, ozdobnym pasem i turecką szabłą stał się strojem narodowym. W dobie rozbiorów noszenie stroju szlacheckiego było manifestacją patriotyzmu. Sarmatyzm, krytykowany szczególnie w dobie oświecenia za konserwatyzm, przyczynił się jednak do ugruntowania w świadomości Polaków cennych dla przyszłych pokoleń cech, takich jak poszanowanie wolności jednostki i narodu oraz celebrowanie rodzinnych tradycji.

The culture and traditions of Polish nobility, which evolved between the 16th and mid-18th century, are described with the term "sarmatism." The name comes from the myth, popularized by the literature of the time, according to which Polish knights, and subsequently the entire nobility estate, were descended from the ancient tribe of Sarmatians, who had conquered the lands by the Wisła river. Sarmatian culture produced an exemplary model of a nobleman - a Catholic and landowner, a citizen actively engaged in the country's politics, an individual with a strong sense of freedom and equality, brave, honest, hospitable, and proud of his native traditions. The culture and lifestyle of Sarmatians involved many contradictions: on the one hand, the ideal Sarmatian was a proud and fierce knight; on the other hand, he was a good-natured enthusiast of peaceful, rural life, who was opposed to all changes, especially those coming from abroad. Sarmatism played a significant role in the shaping of Polish customs and mentality. It was also an important element bringing closer the elites of the two nations of the Polish-Lithuanian Commonwealth. The Sarmatian style, which expressed itself in everyday customs, was also communicated via the clothes worn by the noblemen. The main items of their clothing were the outer robe known as "kontusz" and the inner garment known as "zupan," which together with a decorative belt and a Turkish sword became a national outfit. Wearing it, during the times of the Partitions, was seen as a manifestation of patriotism. Sarmatism, although strongly criticized - particularly in the time of the Enlightenment - for its conservatism, contributed to national consolidation by promoting values that were to become fundamental for the future generations of Poles, such as respect for individual freedom and appreciation of native traditions.

Mapa Johanesa Schönera (1482) według Klaudiusza Ptolemeusza, widoczne terytorium określone jako Sarmatia Europea
Johannes Schöner's world map, printed in 1482, created by Claudius Ptolemy. Includes territory described as Sarmatia Europea

Szlachta w strojach województw Rzeczypospolitej Oboja Narodów oraz herby poszczególnych województw, XVIII wiek
Nobles in outfits typical for different regions of the Polish-Lithuanian Commonwealth: coats of arms of particular regions ("województwa"), 18th century

PRZYWILEJE A DEMOKRACJA SZLACHECKA PRIVILEGES AND NOBLES' DEMOCRACY

Statut Kórnicki 1506. Pierwszy wydany drukiem zbiór praw Królestwa Polskiego, wydanego na poleceńcie króla Aleksandra Jagiellończyka z inicjatywy kanclerza koronnego Jana Łaskiego, późniejszego arcybiskupa gnieźnieńskiego i prymasa Polski.
King's Statute, 1506. The first printed set of rights of the Polish Kingdom, printed at the order of King Aleksander Jagiellończyk, on the initiative of the Grand Chancellor of the Crown, Jan Łaski, the later archbishop of Gniezno and primate of Poland.

Kanclerz Wielki Koronny Jan Łaski (1499 - 1560)
The Grand Chancellor of the Crown, Jan Łaski (1499 - 1560)

Jagiellonska tarcza herbową.
Jagiellonian coat of arms.

Król Aleksander Jagiellończyk (1461 - 1506)
King Aleksander Jagiellończyk (1461 - 1506)

English Corpus Act z 1679

Nihil Novi dokument z roku 1505
The Nihil Novi document from 1505

Przywileje to prawa nadawane poszczególnym stanom przez monarchów wielu europejskich krajów. W zamian za przywileje władca otrzymywał poparcie w sukcesji tronu dla swoich potomków, a także pomoc zbrojną w wojnach. W Polsce pomiędzy XII a XVI w. szlachta poprzez akty monarchów uzyskała szereg praw, z których najważniejsze to:

- zwolnienie z wielu podatków na rzecz państwa,
- prawo do obciążenia poddanych chłopów pańszczyzną oraz do sprawowania nad nimi jurysdykcji,
- wyłączność na sprawowanie wyższych urzędów państwowych i kościelnych,
- prawo do reprezentacji w sejmikach i na sejmie walnym oraz do wyboru króla.
- nietkalność majątkowa i osobista bez wyroku sądowego, (neminem captivabimus nisi iure victum).

Było to prawo ustanowione w 1425 r., przez Władysława Jagiełłę, analogiczny Habeas Corpus Act został przyjęty w Anglii dopiero w 1679. Aktem utrwalającym przywileje była jedna z konstytucji, czyli uchwała sejmu radomskiego z 1505 r., znana pod nazwą, a oznaczającą „nic nowego bez zgody ogólnego”. Od tej pory uchwały i prawa miały być становione tylko za zgodą trzech stanów sejmujących: króla, senatu i izby poselskiej wyłanianej przez szlacheckie sejmiki ziemięskie. W ten sposób szlachta stała się pełnoprawnym uczestnikiem procesu legislacyjnego, jednocześnie odpowiadającym za losy państwa.

Privileges were the rights granted to particular estates by the monarchs of many European countries. In exchange, the rulers received support for the succession of their descendants to the throne, as well as military support in wars. Between the 12th and 15th centuries, the nobles in Poland were granted numerous privileges, the most important of which were the following:

- exemption from paying a number of state taxes;
- the right to impose serfdom on peasants and exercise jurisdiction over them;
- the exclusive right to hold positions in higher state and church offices;
- the right for legal representation in local and national parliaments ("sejmiki" and "sejmy"), and the right to elect the king;
- financial and personal immunity from any form of punishment without a viable court verdict ("neminem captivabimus nisi iure victum").

The law was established in 1425 by king Władysław Jagiełło, whereas the equivalent Corpus Act was established in England only in 1679. The act which solidified all the privileges previously granted to the nobles was one of the constitutions, that is, one of the resolutions adopted at the local parliament session in Radom in 1505. The constitution became known as "Nihil Novi," meaning "nothing new without the common consent." Since its adoption, the passing of any new act and right the consent of all three estates participating in parliamentary sessions: the king, the senate, and the chamber of deputies elected by the nobles at local "sejmiki." In this way, the nobles became full participants in the legislative process, and thus responsible for the future of the state. The Nihil Novi constitution ended the period of nobles' democracy during which the parliament continued to widen its prerogatives and strengthen its control over the politics of the state. During the time of the elective monarchy, all monarchs obliged themselves to respect the laws of the Polish-Lithuanian Commonwealth by swearing to follow the so-called, "Henrician Articles."

Potęga Rzeczypospolitej o zenith. Złota wolność. Wybory 1573. Jan Matejko Muzeum Narodowe, Warszawa.
The Republic of zenith of Power. Golden Liberty. Election A.D. 1573. Jan Matejko. National Museum, Warsaw

USTRÓJ RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ POLAND'S POLITICAL SYSTEM

Sejmik w kościele, Jean-Pierre Nortuin de la Gourdaïne
Sejmik In a Church, Jean-Pierre Nortuin de La Gourdaïne

Henryk III Walezaj (1551-1589)
Henryk III Walezaj (1551-1589)

Władysław Wiktoryn Siciński (1615–1672) pierwszy zerwał sejm wykorzystując "iberum veto". Władysław Wiktoryn Siciński (1615–1672) was the first person ever to have used "iberum veto", thereby forcing an end to the parliamentary session.

Piotrków Trybunalski, miejsce zjazdów generalnych i prowincjalnych oraz sejmów małych w XVI i XVII wieku
Piotrków Trybunalski, the site of provincial and general assemblies, as well as general parliament sessions, in the 15th and 16th century

Szlachta zdobyła wiodącą pozycję wśród innych standów dzięki przywilejom, które dopuściły ją do stanowienia prawa. Monarcha musiał w ważniejszych państwowych sprawach zdobywać jej aprobatę, co doprowadziło do powstania organów przedstawicielskich. Sejmiki ziemskie były to zjazdy szlachty z określonego terenu kraju. Pod koniec XV w. wykształcił się zwyczaj konsultowania ważnych decyzji króla z przedstawicielami sejmików. Dano to początek sejmowi walnemu, który po raz pierwszy zebrał się w 1493 r. w Piotrkowie. W skład sejmu wchodziły trzy stany: król, senat (najważniejsi dostojnicy państwowi) oraz izba poselska (przedstawiciele sejmików). Większość uchwał musiała być zaakceptowana przez wszystkie trzy stany. Senatorowie i posłowie mieli prawo zgłosić weto (liberum veto) wobec zaproponowanych postanowień, a także prawo do oporu wobec władcy (do rokoszu), jeżeli uznaли jego pociągania za bezprawne. Relacje między sejmem i królem definiowały artykuły henrykowskie, przedstawione w 1573 r. pierwszemu królowi elektynemu Henrykowi Walezemu jako warunki objęcia tronu, które stanowiły odrąd swoistą konstytucję Rzeczypospolitej określającą jej ustroj. Siłą decyzyjną w państwie było zgromadzenie sejmowe szlachty, co zapewniało jej faktyczny udział w rządzeniu i kontrole poczynan władcy. Demokracja szlachecka wyrobiła nasz kraj wśród dominujących w Europie monarchii absolutnych.

The nobles became the leading estate in Poland having obtained privileges allowing them to make law. Every monarch wishing to make a major political decision had to get the nobles' approval. This principle led to the formation of their representative bodies. "Sejmik ziemski" was the name for a convention of nobles from a particular area of the country. By the end of the 15th century, it became a custom for the king to consult important decisions with representatives of such local parliaments. This led to the establishment of the general parliament - "sejm walny" - which convened for the first time in 1493, in Piotrków. The general parliament comprised three estates: the king, the senate (highest state dignitaries), and the chamber of deputies (local parliament representatives). Legislations, in order to be passed, required approval of all three estates. Senators and parliament members had the right to veto proposed legislations ("liberum veto"). They also had the right to rebel against the king ("rokosz"), provided that his actions were pronounced illegal. The relations between the house of deputies and the king were regulated by the "Henrian Articles," which were signed in 1573 by the first electoral king, Henryk Walezy, as the condition of his succession of the throne. From that point on, the articles served as a form of the country's constitution determining its political system. Thus, the decision-making power belonged to the parliament assembly of the nobles, who in this way secured themselves actual influence over the country's politics, as well as control over the ruler. With its nobles' democracy, Poland stood out among European countries in which the prevalent political system was absolute monarchy.

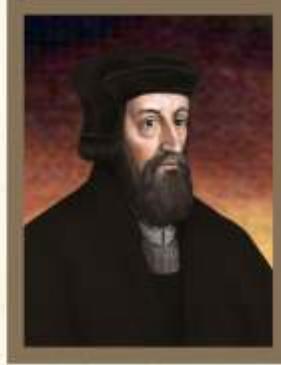
Antykuły henrykowskie (1573)
Henrician Articles (1573)

WOJNY RELIGIJNE W EUROPIE

RELIGIOUS WARS IN EUROPE

Martin Luther (1483-1546)

Jan Hus (1369-1415)

Jan Kalwin (1509-1564)

Jan Hus na stoksiu, 1415 r.
Jan Hus at the stake, 1415

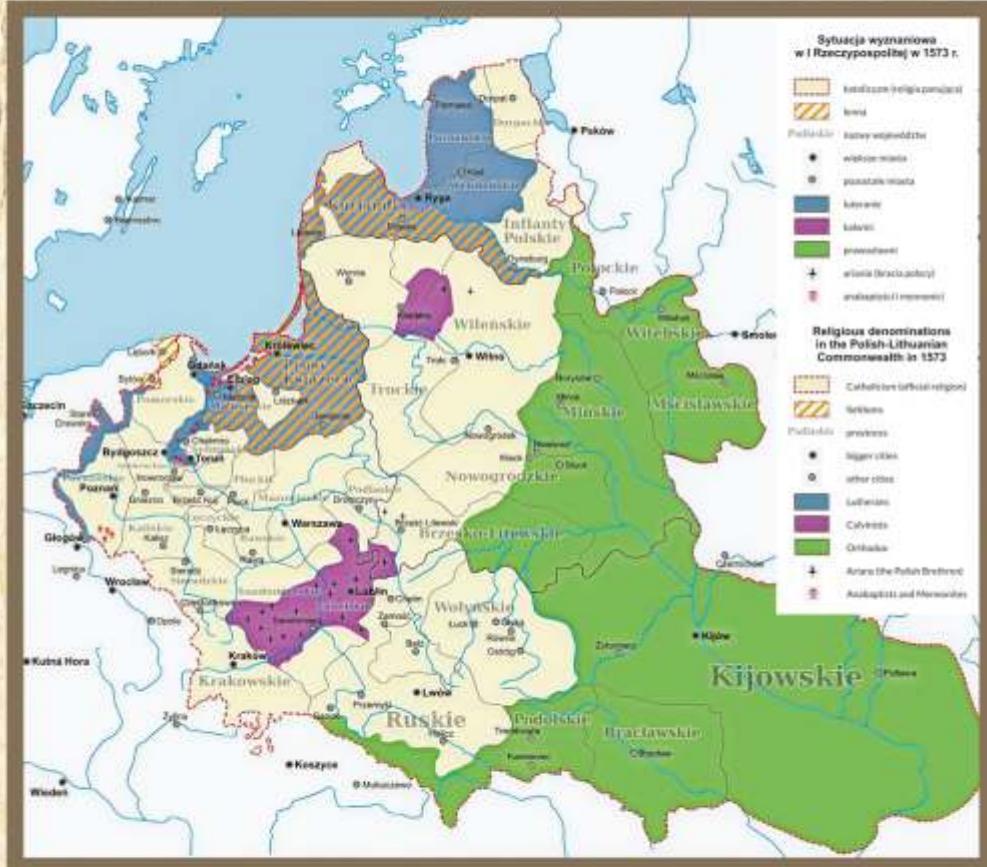
W XV wieku ogniskiem ruchu reformatorskiego w katolickiej Europie stały się Czechy. Jan Hus, oskarżony o herezję za podważanie znaczenia kościelnych nakazów i autorytetów, został na soborze w Konstancji (1415) skazany na śmierć przez spalenie na stosie (w obronie Husa stanęła polska delegacja z Pawłem Włodkowicem). Wyrok wywołał wojny husyckie (1419-1436). Wystąpienie Marcina Lutra (1517) w Wittenberdze rozpoczęło wojny w Niemczech zakonczone pokojem augsburskim (1555). Sformułowana w nim zasada „czyje panowanie, tego religia” (Cuius regio, eius religio) przekreślała w praktyce wolność religijną. Kolejny konflikt o podłożu religijnym, znany jako wojna trzydziestoletnia, wybuchł w 1618 r. We Francji (od 1562) obozy katolicki i protestancki (hugenotów) rywalizowały o wpływy polityczne w sposób wyjątkowo krwawy (rzeź hugenotów w Paryżu w noc świętego Bartłomieja z 23 na 24 sierpnia 1572). Edykt nantyjski (1598), gwarantujący hugenotom równouprawnienie, zakończył walki. W Niderlandach ruch zwolenników Jana Kalwina stał się przyczyną wojny (1572-1609) o niezależność od Hiszpanii. Jej skutkiem było utworzenie niepodległego państwa. Rzeczpospolita, jako jedyny kraj europejski o dużej swobodzie religijnej, zapewnionej aktkiem konfederacji warszawskiej (1573), stała się miejscem schronienia dla prześladowanych z powodów religijnych.

The spark that ignited in the 15th century the Reformation movement in Catholic Europe came from the Kingdom of Bohemia (present Czechia). Jan Hus, accused of heresy against the doctrines of the Catholic Church and of undermining its authority, following the trial, which took place at the Council of Constance (1415), was sentenced to death by burning (he was defended by a group of Polish delegates led by Paweł Włodkowic). The verdict became the cause of the Hussite Wars (1419-1436). The address delivered by Martin Luther in Wittenberg (1517) sparked off the Wars of Religion in Germany which ended with the Augsburg Settlement (1555). One of the settlement's principles declaring "whose realm, his religion" (Cuius regio, eius religio) in practice put an end to religious freedom. Another conflict over religion, known as the Thirty Years' War, broke out in 1618. In France (since 1562) the Catholic and Protestant (Huguenots) camps rivaled in a particularly violent manner over political influence (i.e. St. Bartholomew's Day Massacre of Huguenots, which took place in the night of August 23-24, 1572). The wars ended with the Edict of Nantes (1598) guaranteeing Huguenots religious equality. In the Netherlands, the movement of the supporters of John Calvin became the reason for the war (1572-1609) over independence from Spain. Its result was the establishment of a new, sovereign country. The Polish-Lithuanian Commonwealth, as the only European country having substantial religious freedom guaranteed by the Warsaw Confederation Act (1573), became a refuge for those persecuted for their religious beliefs.

Krajobraz po masakrze dokonanej w noc świętego Bartłomieja (1572) na obrazie Edwina Debat-Ponsan
The aftermath of St. Bartholomew's Day massacre (1572) painted by Edwin Debat-Ponsan

PAŃSTWO BEZ STOSÓW A STATE WITHOUT STAKES

Mapa I Rzeczypospolitej (1573)
Map of the Polish-Lithuanian Commonwealth (1573)

Herb Rzeczypospolitej Obojga Narodów
The coat of arms of the Polish-Lithuanian Commonwealth

Kazimierz Wielki (1310–1370)
King Kazimierz Wielki (1310–1370)

Herb Rzeczypospolitej Obojga Narodów
The coat of arms of the Polish-Lithuanian Commonwealth

Akt konfederacji warszawskiej (1573)
Warsaw Confederation act (1573)

Araz z herbami Polski i Litwy oraz postacią Wiktorii (1573), Zamek Królewski na Wawelu
A tapestry with the coats of arms of Poland and Lithuania and the figure of Victoria, the goddess of victory (1573), Wawel Royal Castle

Rzeczypospolita Obojga Narodów w szczytce swej potęgi (w XVI do I poł. XVII w.) rozciągała się od Estonii na północy, po Morze Czarne na południu i po Dniepr na wschód. Była więc mozaiką narodowości i religii. Obok katolików mieszkali tu luteranie, kalwini, prawosławni, muzułmanie i wyznawcy judaizmu. Pokojowa egzystencja przedstawicieli tak wielu kultur wymagała tolerancji religijnej, oznaczającej wówczas przyznanie na legalne istnienie innych wyznań obok dominującego Kościoła katolickiego. Prekursorem idei tolerancji był Paweł Włodkowic (XV w.), znany w Europie pisarz religijny, rektor Akademii Krakowskiej. Już w XIV w. Król Kazimierz Wielki przyznał wolności w dziedzinie kultu Ormianom, wyznawcom prawosławia, a także określił swobody działalności ludności żydowskiej. Najważniejszym krokiem ku upowszechnieniu tolerancji religijnej był akt konfederacji warszawskiej (1573). Dokument gwarantował wieczysty pokój pomiędzy wyznaniemi w granicach Rzeczypospolitej oraz pełne równouprawnienie obywatelom bez względu na przynależność religijną. Polska pod względem poszanowania prawa do praktykowania własnej religii była w ówczesnej Europie absolutnym wyjątkiem, państwem bez stosów dla innowierców. Jednocześnie prawodawstwo chroniło dominujący status katolicyzmu.

The Polish-Lithuanian Commonwealth, in its prime (from the 16th century till the first half of 17th century), stretched from Estonia in the north, to the Black Sea in the south, and the Dnieper river in the east. As a result, the country was a mosaic of nationalities and religions. Besides Catholics, it was inhabited by Lutherans, Calvinists, Orthodox, Muslims, and Jews. The peaceful coexistence of so many cultures required religious tolerance, which at the time meant the right to exist and worship alongside the dominating Catholic Church. The precursor of the idea of religious tolerance was Paweł Włodkowic (15th century) – a Europe-renowned religious writer, and the rector of the Kraków Academy. As early as in the 14th century, king Kazimierz Wielki granted religious liberties to the Armenians and Orthodox believers, and established laws giving liberties to the Jewish population. The most important step taken in order to promote religious freedom was the Warsaw Confederation Act (1573). The document guaranteed perpetual peace between different denominations within the borders of the Commonwealth and gave equal rights to citizens regardless of their religious beliefs. When it comes to respecting people's rights to practice their own religion, Poland was an unquestionable exception in the then Europe: it was a country without stakes for those of different creeds. At the same time the law secured the dominant position of Catholicism in the country.

Mapa Polski, herby i bandery
Map of Poland, coats of arms, emblems

DUCHOWNI W SŁUŻBIE RZECZYPOSPOLITEJ

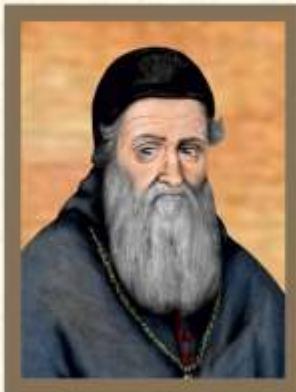
CLERGY IN SERVICE OF THE COMMONWEALTH

Akademia Krakowska, Jan Matejko
Krakow Academy, Jan Matejko

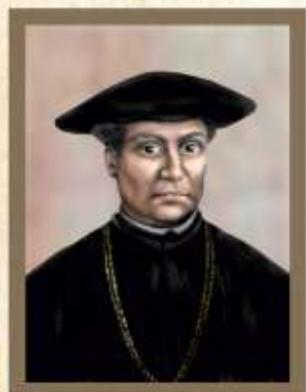
Jan Łaski (1454 – 1531)

Marcin Kromer (1512 – 1589)

Paweł Włodkowic (1370 – 1426)

Jan Dantyszek (1485 – 1548)

Stanisław Ciołek (1382 – 1471)

Stanisław Hozjusz (1504 – 1579)

W strukturach społecznych i w polityce państwa ważną rolę odgrywali hierarchowie Kościoła katolickiego – biskupi, którzy zarządzali diecezjami i zasiadali w senacie Rzeczypospolitej. Najwyższą godność wśród nich miał arcybiskup gnieźnierski, noszący tytuł prymasa (1418), a potem (od 1515) także legata papieskiego. Wyżsi duchowni byli przeważnie wykształceni, z dyplomami Akademii Krakowskiej i uczelni zagranicznych. Obejmując biskupstwo i jednocześnie funkcję senatora składali przysięgi zobowiązując się do obrony interesów państwa. Spośród duchowieństwa rekrutowali się najwybitniejsi politycy, mężowie stanu i dyplomaci, jak: Jan Łaski, Stanisław Ciołek, Paweł Włodkowic, Jan Dantyszek, Marcin Kromer czy Stanisław Hozjusz. W obliczu zagrożeń wynikających z braku króla jako głowy państwa (po śmierci króla Zygmunta Augusta w 1572), sejm ustanowił jako instytucjonalny organ Rzeczypospolitej funkcję interrex (inter – między, rex – król). Powierzył ją prymasowi Polski, przyznając mu prawo zwoływania sejmu oraz pozostałych sejmików, a więc jedno z kluczowych uprawnień władzy monarszej, a także prawo nominowania i koronowania nowego władcę. W ten sposób podkreślono przywództwo prymasa w okresie bezkrólewia.

The hierarchs of the Catholic church in Poland played an important role in the country's social structures and politics – the bishops in charge of dioceses sat in the Polish senate. The highest rank in the Polish church was the Archbishop of Gniezno, who held the title of Primate (1418) and later (since 1515) also of a Papal Legate. Members of the higher rank clergy were usually well-educated graduates of the Kraków Academy or foreign universities. When accepting their bishop nomination they were at the same time, sworn in as senators, and vowed to defend the country's interests. Many of Poland's most outstanding politicians, statesmen, and diplomats, were clergymen, to mention only Jan Łaski, Stanisław Ciołek, Paweł Włodkowic, Jan Dantyszek, Marcin Kromer, and Stanisław Hozjusz. After King Zygmunt August's death in 1572, in response to the problems created by the absence of the royal head of state, the parliament established an institutional body of an interrex (inter – between, rex – king). The function of the interrex was entrusted to the Primate of Poland, giving him the right to convene general and local parliaments, until then – a key prerogative of the king, as well as the right to nominate and crown the new monarch. In this way, Primate's leadership in the interregnum period was emphasized.

Unia Lubelska, Marcelllo Bacciarelli, Zamek Królewski w Warszawie
The Union of Lublin, Marcelllo Bacciarelli, Royal Castle, Warsaw

Rys. Małgorzata Zwierzchowska
Illus. by Małgorzata Zwierzchowska

KONSTYTUCJA 3 MAJA THE CONSTITUTION OF MAY 3

Konstytucja 3 Maja | 1791 | Jan Matejko, Zamek Królewski w Warszawie
Pochód posłów przeszeli do katedry św. Jana, gdzie dokonano uroczystego aktu zaprzysiężenia tekstu dokumentu.
Constitution of May 3 (1791) | Jan Matejko, The Royal Castle in Warsaw
The procession of parliament members heading towards St. John's Cathedral where the constitution will be officially sworn-in

Uchwalenie Konstytucji 3 Maja | 1791 | Kazimierz Wojniakowski, Muzeum Narodowe w Warszawie
Passing of the Constitution of May 3 1791, Kazimierz Wojniakowski, National Museum in Warsaw

Rys. Mała Zwierzuchowska
Illustration by Mała Zwierzuchowska

Ustawa Sejmu Wielkiego przyjęta po I rozbiorze Polski przeszła do historii jako Konstytucja 3 Maja. Była drugą na świecie i pierwszą w Europie nowoczesną konstytucją określającą organizację władz państwowych oraz prawa i obowiązki obywateli. W zamierzeniu autorów (Ignacy Potocki, Hugo Kołłątaj) miała wzmacnić państwo i wyeliminować wady systemu politycznego Rzeczypospolitej, opartego na wolnej elekcji i demokracji szlacheckiej. Ustawa zmieniła ustroj na monarchię dziedziczną i ograniczyła prawa szlachty. Formalnie zniosła też prawo do liberum veto. Zrównała politycznie mieszkańców z szlachtą oraz oddała chłopów pod ochronę państwa, łagodząc w ten sposób nadużycia w nakładaniu pańszczyzny. Zwolennicy ustawy tworzyli w Sejmie Wielkim stronnictwo patriotyczne. Podczas obrad ujawniła się opozycja wobec reformatorów – stronnictwo hetmańskiego, przeciwne wszelkim zmianom. Król stanął na czele stronnictwa królewskiego, które zgadzało się na reformy, ale w uzgodnieniu z Rosją. Uchwalenie konstytucji przybrało formę zamachu stanu. 3 maja 1791 r. na posiedzeniu sejmu zgromadzili się głównie zwolennicy konstytucji i przyjęli ją entuzjastycznie, przy protestie nielicznych obecnych przeciwników. Ustawa nie zdążyła jednak uchronić Rzeczypospolitej przed II rozbiorzem i w konsekwencji upadkiem.

The most important act passed by the Great Sejm – the parliament convening after the First Partition of Poland – came down in history as the Constitution of May 3. It was the first progressive constitution in Europe, and second in the world, defining the organization of state authorities, as well as the rights and duties of the country's citizens. The aim of the constitution, as intended by its authors (Ignacy Potocki, Hugo Kołłątaj), was to strengthen the state and eliminate the flaws of Poland's political system, which until then had been based on the principles of free election and nobles' democracy. The adopted act changed Poland's political system to hereditary monarchy and limited the rights of the nobles, formally abolishing their veto right, known as liberum veto. It also equalized them politically with burghers and put peasants under the protection of the state, thus alleviating the abuse in enforcing serfdom. The supporters of the constitution formed in the parliament the Patriot Party. The parliament proceedings quickly led to the emergence of the Hetman's Party, which opposed all changes proposed by the reformers. The King led the King's Party, which accepted the reforms, provided that they were accepted by Russia. The adoption of the constitution took the form of a coup. The new act was passed during a parliament session held on May 3, 1791, attended by a prevailing number of enthusiastic constitution supporters and only a few protesting opponents. Despite the success of the reformers, the act was not able to save Poland from the second partitions and, consequently, the fall of the country.

Hugo Kołłątaj (1750 - 1812)

Ignacy Potocki (1750 - 1809)

Konstytucja 3 Maja, druk wydany po jej uchwaleniu, Archiwum Głównego Akt Drukowych w Warszawie
Constitution of 3 May 1791, printed upon the passing of the act, Central Archives of Historical Records, Warsaw

ZDRADA TARGOWICKA THE TARGOWICA TREASON

Wieszanie zdrajców. Jan Piotr Norblin, Muzeum Narodowe w Warszawie
The Hanging of Traitors, Jan Piotr Norblin, National Museum in Warsaw

W potocznym języku polskim „targowica” jest synonimem zdrady narodowej. Odnosi się do konfederacji zawiązanej przez polskich magnatów w porozumieniu z carycą Katarzyną II przeciw królowi Stanisławowi Augustowi i Konstytucji 3 Maja. Akt konfederacji ogłoszono w maju 1792 w mieście Targowica. W akcie napisano: „ze względu na nieudolne panowanie Stanisława Augusta [...] w Polsce nie szanuje się wolności i praw szlacheckich, czego dowodem jest zniesienie liberum veto i wolnej elekcji [...] A że Rzeczpospolita podbiita i w rękach swych ciemięzycieli moc całą mająca, własnymi się z niewoli dźwignąć nie może silami, nic jej innego nie zostaje, tylko uciec się z ufrością do wielkiej Katarzyny, która Narodowi Sąsiedniemu przyjaźnemu i sprzymierzonemu z taką sławą i sprawiedliwością panuje”. 18 maja 1792 stutyściańska armia rosyjska przekroczyła polską granicę. Przeciw interwencji stanęły niemal o połowę mniej liczne wojska polskie. Po nierównej walce, król zdecydował się na kompromis z carycą i przystąpił do konfederacji. Nieprzewidziany przez targowiczan II rozbior Rzeczypospolitej (1793), dokonany przez Rosję i Prusy, ostatecznie skompromitował ich rządy i przywódców. Większość z nich uznano za zdrajców i skazano na śmierć przez powieszenie podczas insurekcji kościuszkowskiej (1794).

In everyday Polish, “Targowica” is a synonym of national treason. It refers to the confederation established by Polish magnates in concert with Empress Catherine II against King Stanisław August and the Constitution of May 3. The Confederation Act was proclaimed in May 1792 in Targowica. The Act stated: “Due to the ineptitude of Stanisław August as a ruler [...] in Poland the liberties and rights of noblemen are not respected, the evidence of which is the abolition of Liberum Veto and free election. [...] And since the Commonwealth, which has been conquered and is now governed by its oppressors, cannot regain sovereignty on its own, we are left with no other choice but to put our trust in Catherine the Great, who rules our friendly and allied Neighboring Nation with such renown and justice.” On May 18, 1792, 100 000 Russian soldiers crossed the Polish border and were confronted by the Polish army of nearly half the enemy numbers. After an uneven fight, King Stanisław August decided to make a compromise with the Empress and joined the Confederation. The subsequent second partition of the Commonwealth (1793) by Russia and Prussia, which was had not been the Confederation leaders’ original intention, brought them and their initiative ultimate discredit. During Kościuszko’s Insurrection (1794), most of them were declared traitors and sentenced to death by hanging.

Stanisław August Poniatowski (1732–1798); Marcello Bacciarelli

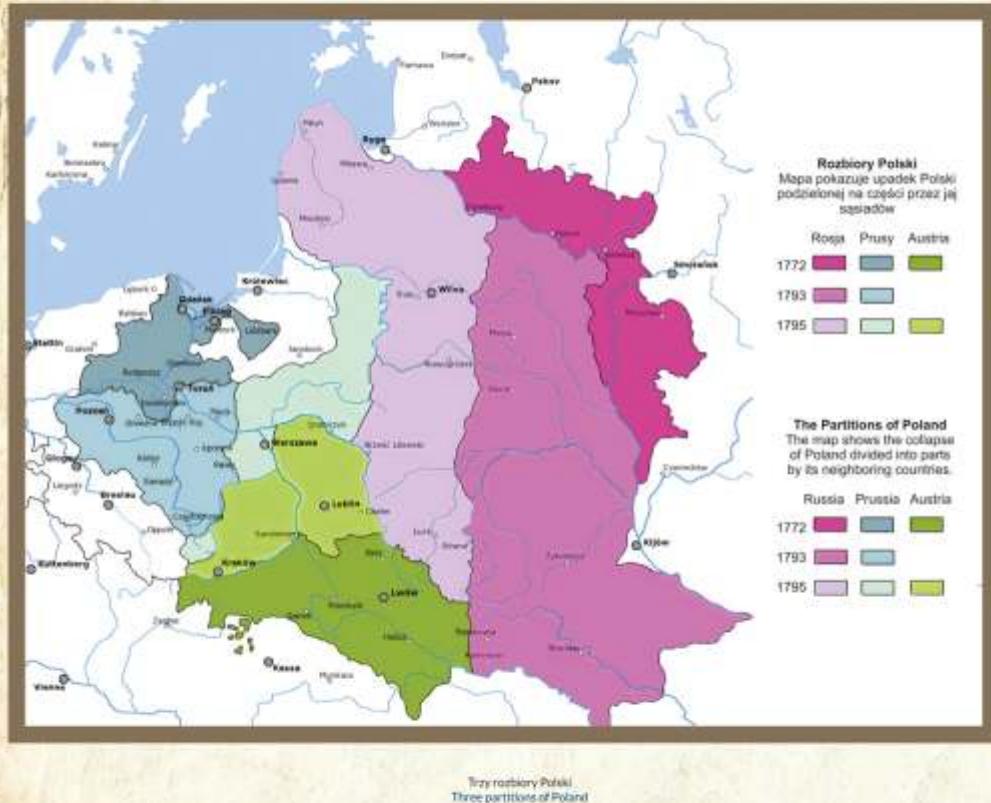

Tadeusz Kościuszko (1746–1817); Kazimierz Woyciechowski

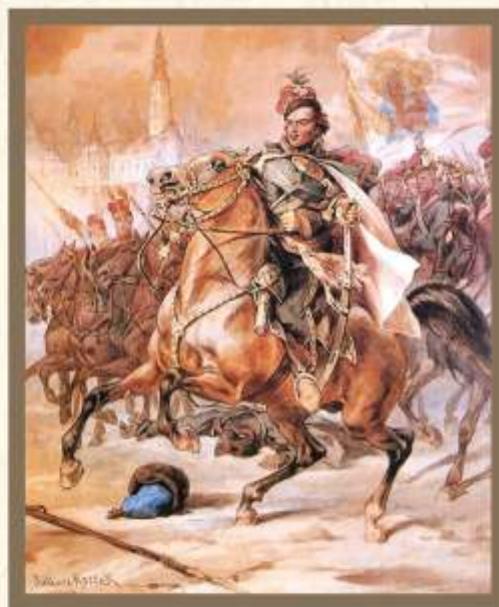

Carycza Katarzyna II (1729–1796); Rys. Małgorzata Zwierzchowska
Empress Catherine II (1729–1796); Illus. by Małgorzata Zwierzchowska

UPADEK RZECZYPOSPOLITEJ THE FALL OF THE COMMONWEALTH

grafika Johanna Nilsona z epoki.
Carca Katarzyna Wielka, król Rzeczypospolitej Stanisław August Poniatowski,
książę Józef II Habsburg i król Prus Fryderyk II nad mapą Polski w 1772 r.
Etsching by Johann Nilson:
"Empress of Russia Catherine the Great,
King of Poland and Grand Duke of Lithuania Stanisław August Poniatowski,
Holy Roman Emperor Joseph II, and King of Prussia Frederick II
perusing the map of Poland in 1772"

Pałaski na czele konfederatów barckich w czasie obrony Jasnej Góry. Juliusz Kossak
Pałaski leading the members of the Bar Confederation during the defense of Jasna Góra. Juliusz Kossak

Rzeczypospolita traciła suwerenność od początku XVIII w. Ościenne mocarstwa (Szwecja, Prusy, Austria, Rosja) ingerowały w jej wewnętrzne sprawy, wpływając na wybór monarchy, blokując reformy przy pomocy sowiec optacanych najemników, zwanych jurgielnikami, a także przez zbrojne interwencje. Stanisław August Poniatowski, wybrany na króla (1764) z poparciem carcy Katarzyny II, podjął próbę ratowania państwa przez reformy. Szlachta uznała je za poddanie kraju zwierzchności Rosji i zawiązała przeciwko władcy konfederację w Barze (1768). Klęska konfederacji stała się pretekstem do dokonania pierwszego rozbioru Polski (1772). Dzięki zaangażowaniu obozu patriotów i króla doszło do uchwalenia reformatorskiej Konstytucji 3 maja (1791). Dla jej przeciwników był to dowód, że król dąży do władzy absolutnej, dlatego pod patronatem Katarzyny II zawiązały konfederację targowicką (1792), domagając się uchylenia zmian wprowadzonych przez Konstytucję. Przy zbrojnym poparciu Rosji osiągnęły cel. 22 sierpnia 1793 podpisano traktat, w którym Rzeczypospolita oddała Rosji i Prusom swoje terytoria za gwarancje przywrócenia kardynalnych praw szlachcie (drugi rozbór). 24 października 1795, w rok po skierowanej przeciw zaborcom insurekcji kościuszkowskiej, monarchowie Rosji, Prus i Austrii przeprowadzili trzeci rozbór Rzeczypospolitej. Polska nastąpiła dwadzieścia trzy lata zniknęła z mapy Europy.

Poland lost its sovereignty at the beginning of the 18th century. The neighboring powers (Sweden, Prussia, Austria, Russia) interfered in the country's internal affairs, influencing the election of the monarch, blocking political reforms with the help of well-paid mercenaries known as "jurgielnicy," and staging military interventions. Stanisław August Poniatowski, elected as king (1764) with the support of Empress Catherine II, attempted to save the country by initiating a number of reforms. The nobles, interpreting his efforts as subjugating the country to Russia, formed in Bar a confederation against the King (1768). The eventual defeat of the Confederates became a pretext for the first partitioning of Poland (1772). The adoption of the reformist Constitution of May 3 (1791) became possible owing to the engagement of the patriots and the King. Viewing the Constitution as evidence of the King's absolutist tendencies, his opponents, under the patronage of Catherine II, formed the Targowica Confederation (1792) and demanded a repeal of the reforms it introduced. With the support of Russian military, the Targowica Confederates achieved their goal. On August 22, 1793, a treaty was signed, whereby the Commonwealth yielded its territories to Russia and Prussia in return for the guarantee of restoring the so-called "cardinal laws" to the nobility (second partition of Poland). On October 24, 1795, one year after Kościuszko's insurrection against the Partitioners, the monarchs of Russia, Prussia, and Austria staged the third partition of the Commonwealth. As a result, Poland disappeared from the map of Europe for 123 years.

Przyjego Kościuszki na Rynku krakowskim 24 marca 1794. Franciszek Smuglewicz
Kościuszko Taking the Oath on the Main Square in Kraków on March 24, 1794. Franciszek Smuglewicz

WALKA O NIEPODLEGŁOŚĆ THE STRUGGLE FOR INDEPENDENCE

General Jan Henryk Dąbrowski
General Jan Henryk Dąbrowski.

General Jan Henryk Dąbrowski na czele Legionów
General Jan Henryk Dąbrowski leading the Polish Legions.

Pierwsza Kompania Kadrowa w Olsztynie, 1914 r.
First Cadre Company in Olsztyn, 1914

Powstanie styczniowe, 1863-1864, Artur Grottger
January Uprising, 1863-1864, Artur Grottger

Fragment sztandaru z Powstania styczniowego, 1864
Banner fragment from the January Uprising, 1864

Powstanie listopadowe (1831), Emilia Plater na czele kozaków w 1831, Jan Rosen
The November Uprising (1831), Emilia Plater Leading a Scytheman Unit 1831, Jan Rosen

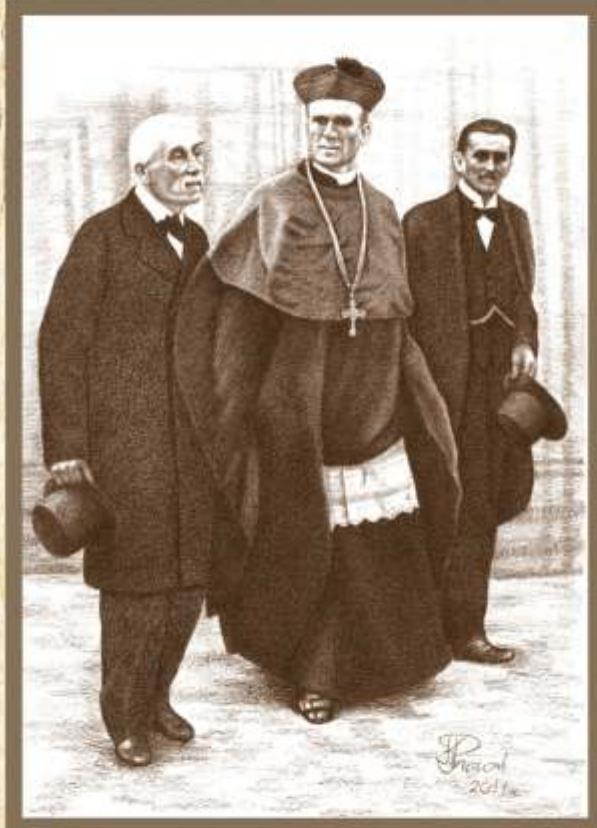
Polacy przez 123 lata zaborów nie pogodzili się z utratą niepodległości. Podejmowali walkę o jej odzyskanie, a jednocześnie pielęgnowali narodową historię, kulturę, język i tradycje w kregach rodzinnych i w często nielegalnych organizacjach patriotycznych. Już w 1797 r. powstały we Włoszech Legiony Polskie, które wiernie uczestniczyły w wojnach u boku Napoleona z nadzieją, że proklamuje on niepodległość Polski. Jedynym rezultatem tej współpracy było jednak utworzenie podległego Francji Księstwa Warszawskiego (1807–1815). W Królestwie Polskim, utworzonym na ziemiach zaboru rosyjskiego (1815) decyzją Kongresu Wiedeńskiego, wybuchło powstanie listopadowe (1830–1831) w obronie konstytucyjnych praw Polaków łamanych przez carskich namiestników. Zryw ten zakończył się klęską i emigracją kilku tysięcy uczestników zrywu do Paryża, który stał się ważnym centrum polskiego życia politycznego i kulturalnego (Wielka Emigracja). Powstanie styczniowe (1863–1864) miało podobny finał. Doprzewodziło do odebrania Polakom resztek swobód narodowych, do represji w postaci zesłania na Sybir czy konfiskacji mienia. W zaborze austriackim (w Galicji) Polacy mieli względnie szeroką autonomię. Mogły tam działać polskie partie polityczne i organizacje niepodległościowe, rozwijała się kultura narodowa. Tutaj za sprawą Józefa Piłsudskiego powstał Związek Walki Czynnej (1908) i organizacje strzeleckie, które przygotowywały młodzież do antyrosyjskiego powstania.

Over the 123 years of partitions Poles never came to terms with the loss of their country's independence. They continued never gave up their struggle for freedom and, at the same time, celebrated their national history, and cultivated Polish culture, language, and traditions within family circles, and by joining, often illegal, patriotic organizations. As early as in 1797, in Italy, the Polish Legions were formed, which in the following years fought alongside Napoleon, hoping he would proclaim Poland independent. The only outcome of this alliance, however, was the Duchy of Warsaw which was formally subjected to France (1807–1815). The Polish Kingdom, created on the territories annexed by Russia by the decision of the Congress of Vienna, witnessed the outbreak of the November Uprising (1830–1831) in defense of Poles' constitutional rights which were abused by Russian authorities. The uprising failed, leading to a migration of thousands of its participants to Paris, which became an important center of Polish political and cultural life (the "Great Migration"). The January Uprising (1863–1864) had a very similar outcome. Its failure resulted in stripping Poles of their remaining national liberties; it also brought other forms of repression, such as deportations to Siberia or confiscation of property. The territories under Austrian partition (Galicia) enjoyed a relatively wide autonomy. Polish political parties and independence organizations were legal, and Poles were able to cultivate their national culture. It was there that Józef Piłsudski initiated the formation of the Union of Active Struggle (1908) and riflemen organizations, which were preparing young people for an uprising against Russia.

Pożegnanie Europy, Aleksander Sochaczewski, Muzeum Niepodległości, Warszawa
Farewell to Europe, Aleksander Sochaczewski, Museum of Independence, Warsaw

1918 POLSKA ZNÓW NIEPODLEGŁA! 1918 POLAND REGAINS ITS INDEPENDENCE!

Rada Regencyjna. Od lewej: Józef Ostrowski, abp. Aleksander Kakowski, ks. Zdzisław Lubomirski
The Regency Council. From the left: Józef Ostrowski, Abp. Aleksander Kakowski, Fr. Zdzisław Lubomirski

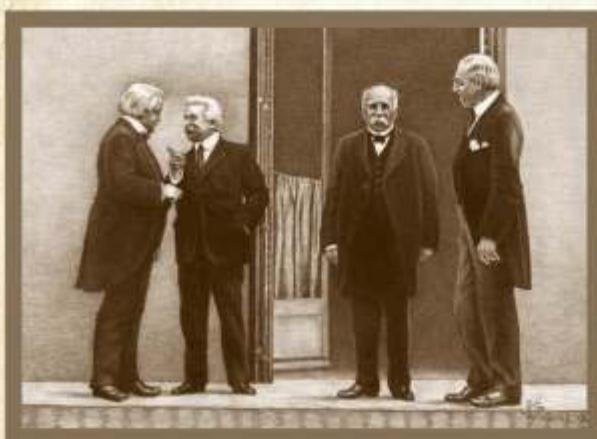
Woodrow Wilson (1856-1924)

Ignacy Jan Paderewski (1860-1941)

Wybuch I wojny światowej (1914), w której zaborcy Rzeczypospolitej stanęli po przeciwnych stronach konfliktu, wzbudził nadzieję Polaków na odzyskanie niepodległości w wyniku współdziałania z jednym z nich. Działacze emigracyjni liczyli na wsparcie Francji, Wielkiej Brytanii i Stanów Zjednoczonych. W efekcie dyplomatycznych starań wybitnego pianisty Ignacego Paderewskiego, amerykański prezydent Woodrow Wilson uznał (1918) powstanie niepodległego państwa polskiego za istotny warunek pokoju w Europie. Działający w Paryżu pod przywództwem Romana Dmowskiego Komitet Narodowy Polski (1917) stał się oficjalnym reprezentantem Polaków oraz organizatorem Błękitnej Armii, na której czele stanął gen. Józef Haller. W poreniewolnej Rosji (1917) Polacy z armii rosyjskiej uformowali trzy Korpusy Polskie. W ich tworzeniu znaczący udział miał gen. Lucjan Żeligowski. W Galicji z inicjatywy Józefa Piłsudskiego powstały legendarne dzięki swej waleczności Legiony Polski i Polska Organizacja Wojskowa (1914). Efektywną działalność polityczną i niepodległościową prowadził ludowy działacz Wincenty Witos. Kiedy 11 listopada 1918 skapitulował ostatni z zaborców – Niemcy, podległa mu Rada Regencyjna przekazała całą władzę w kraju Józefowi Piłsudskiemu. Traktat wersalski (1919) kończący I wojnę światową oficjalnie usankcjonował odrodzenie Polski.

The outbreak of World War I (1914), during which Polish Partitions found themselves on opposite sides of the front lines, gave rise to Polish hopes of regaining independence, which was to be achieved by cooperating with one of the conflicted sides. Polish diaspora activists hoped to receive support from France, Great Britain, and the United States. As a result of diplomatic efforts of the outstanding pianist Ignacy Paderewski, the president of the United States, Woodrow Wilson, recognized (1918) creating a sovereign Polish state to be a significant condition for world peace. The Polish National Committee (1917), operating in Paris and led by Roman Dmowski, became the official representation of the Polish diaspora and the organizer of the Blue Army led by general Józef Haller. In post-revolution Russia (1917), Poles who formerly served in the Russian army established three Polish military corps. A significant role in their formation was played by general Lucjan Żeligowski. In Galicia, Józef Piłsudski initiated the formation of the Polish Legions, legendary for their bravery, and of the Polish Military Organization (1914). A successful political and pro-independent campaign was also led by the peasant movement leader Wincenty Witos. When on November 11, 1918, the last Polish Partitioner – Germany – surrendered, the subordinate Regency Council transferred its authority over the country to Józef Piłsudski. The Treaty of Versailles (1919), ending World War I, officially legitimized Poland's restoration.

Wielka Czwórka na konferencji pokojowej w Paryżu 27 maja 1919
Od lewej: David Lloyd George, Vittorio Orlando, Georges Clemenceau, i Woodrow Wilson
The Big Four at the Paris Peace Conference, May 27, 1919
From left: David Lloyd George, Vittorio Orlando, Georges Clemenceau, and Woodrow Wilson

Roman Dmowski (1864-1939)

Gen. Józef Haller (1873-1960)

Gen. Lucjan Żeligowski (1873-1960)

Józef Piłsudski (1867-1935)

Wincenty Witos (1874-1945)

Plakat z kolekcji Muzeum Niepodległości w Warszawie
W. Główczewski
Poster from the collection of the Independence Museum
W. Główczewski

BITWA WARSZAWSKA 1920

THE BATTLE OF WARSAW 1920

Bitwa Warszawska. Cud nad Wisłą. Jerzy Kossak.
The Battle of Warsaw, The Miracle on the Vistula River, Jerzy Kossak.

Ppłk. Jan Kowalewski (1892 - 1965)
Lt. Col. Jan Kowalewski (1892 - 1965)

Gen. Tadeusz Rozwadowski (1866 - 1928)
Gen. Tadeusz Rozwadowski (1866 - 1928)

Kpt. Bronisław Regulski (1886 - 1961)
Capt. Bronisław Regulski (1886 - 1961)

Józef Piłsudski (1867 - 1935)
Józef Piłsudski (1867 - 1935)

Ks. Ignacy Skorupka (1893 - 1920)
Fr. Ignacy Skorupka (1893 - 1920)

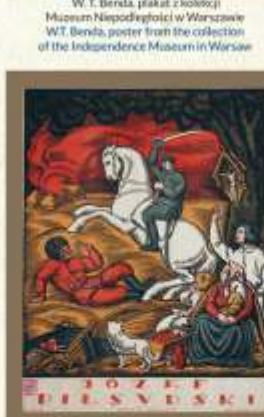
Płk. Tadeusz Piskor (1889 - 1951)
Col. Tadeusz Piskor (1889 - 1951)

W dniach 13-25 sierpnia 1920 r. na przedpolach Warszawy rozegrała się decydująca bitwa wojny polsko-bolszewickiej. Określana mianem Cudu nad Wisłą i uznawana za przełomową bitwę w historii świata, zadecydowała o zachowaniu przez Polskę niepodległości i uchroniła Europę Zachodnią przed invazją Armii Czerwonej i idei rewolucji bolszewickiej. Bitwa została rozegrana zgodnie z planem operacyjnym, który, na podstawie ogólnej koncepcji Józefa Piłsudskiego, opracowali gen. Tadeusz Rozwadowski, płk Tadeusz Piskor i kpt. Bronisław Regulski. O zwycięstwie zadecydowało bohaterstwo obroniarzy Warszawy, którzy zatrzymali główne siły bolszewików pod Radzyminem, zagrzewani do boju przez legendarnego księdza Ignacego Skorupkę. Decydującą rolę w bitwie odegrał manewr polskich wojsk polegający na ataku tyłów armii wroga nad rzeką Wieprz. Kontrofensywę umożliwiła m.in. praca radiotelegrafistów oraz kryptologów kierowanych przez podpułkownika Jana Kowalewskiego, którzy uzyskali pełen dostęp do strategicznych planów przeciwnika. Dzięki umiejętności wykorzystaniu tych informacji przez polskie dowództwo, Sowieci zostali zaskoczeni i zmuszeni do odwrotu aż nad Niemen, gdzie zostali ostatecznie rozbici przez polskie oddziały pościgowe (23 - 27.09. 1920).

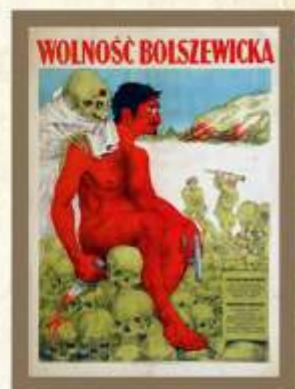
The Battle of Warsaw, which took place at the outskirts of the city between August 13 and August 25, 1920, determined the outcome of the Polish-Soviet war. The battle is often referred to as "The Miracle on Vistula" and is believed to have been a turning point in world history, it secured Poland's independence and saved Western Europe from the invasion of the Red Army and the spread of the Bolshevik revolution. The battle was fought according to the operational plan prepared by Gen. Tadeusz Rozwadowski, Col. Tadeusz Piskor and Capt. Bronisław Regulski, who developed Józef Piłsudski's more general military conception. Owing to the valor of the defenders of Warsaw, who fought spurred on by the legendary Fr. Ignacy Skorupko, the Bolshevik forces were stopped near Radzymin. The decisive maneuver which brought victory to the Polish military was their attack on the enemy's rear lines from the direction of the Wieprz river. The counteroffensive was made possible, among others, by the work of radiotelegraphists and cryptologists under Lt. Col. Jan Kowalewski, who were able to obtain detailed information about the enemy's strategic plans. The skillful use of this knowledge by the Polish commandment surprised the Soviets forcing them to retreat and flee up to the Niemen river, where they were finally vanquished by Polish pursuit forces (September 23 - 27, 1920).

Polacy Kościuszko i Pałaczy walczą za wolność Polski i innych narodów!
Idźmy w ich ślady! Hej na boj z
wrogiem odwarczych Polki i wolność!

W. T. Benda, plakat z kolekcji Muzeum Niepodległości w Warszawie
W.T. Benda, poster from the collection of the Independence Museum in Warsaw

W. Głowczyński, plakat z kolekcji Muzeum Niepodległości w Warszawie
W. Głowczyński, poster from the collection of the Independence Museum in Warsaw

A.L., plakat Potwór bolszewicki z kolekcji Muzeum Niepodległości w Warszawie
A.L. poster The Bolshevik Monster, from the collection of the Independence Museum in Warsaw

1939 II WOJNA ŚWIATOWA

1939 – WORLD WAR II

Atak Niemiec na Polskę: 1 września 1939; Atak ZSRR na Polskę: 17 września 1939.
Nazi German invasion of Poland: September 1, 1939; Soviet invasion of Poland: September 17, 1939.

Podział Polski zgodny z ustaleniami paktu Ribbentrop-Mołotow, 23 sierpnia 1939
The division of Poland according to the Ribbentrop-Mołotov Pact, August 23, 1939

Dzieci wyzwolone w 1945 roku z niemieckiego obozu koncentracyjnego położonego na terenie Polski w Auschwitz. Children liberated in 1945 from the Nazi German concentration camp in Auschwitz located in Poland.

Polskie dzieci deportowane do gulagu
„Dzieci skazanych będą powiniene siedzieć”
fragment z rozkazu Józefa Stalina
Polish children sent to a Russian gulag.
“Children of convicts should be also imprisoned”
- fragment rozkazu Stalina

Archbishop 1883-1903

Street Styles (1878-1951)

POWSTANIE WARSZAWSKIE 1944 WARSAW UPRISING 1944

Powstanie Warszawskie, na barykadzie
Warsaw Uprising, on the barricade

Powstanci na barykadzie na ulicy Zielnej obserwują płonącą PAST-e
fot. Eugeniusz Łokajski Muzeum Powstania Warszawskiego
Insurgents on the barricade in Zelna Street looking at the burning building
of the Polish Telephone Joint-stock Company
(photograph: Eugeniusz Łokajski), Museum of the Warsaw Uprising

Chwila odpoczynku
A moment's respite

Szare Szeregi, fot. Jerzy Tomaszewski
Grey Ranks (photograph: Jerzy Tomaszewski)

Stanowi jedno z najważniejszych wydarzeń w historii Polski. Militarnie było wymierzone w okupantów niemieckich, a politycznie skierowane przeciw ZSRS oraz podporządkowanym mu polskim komunistom. Rząd RP na uchodźstwie i dowództwo Armii Krajowej planowali wyzwolenie stolicy przed wkroczeniem, licząc, że w ten sposób uda się zapobiec sowietyzacji wyzwolonej Polski. Po wybuchu powstania 1944 r. Armia Czerwona wstrzymała ofensywę na Warszawę i nie udzieliła powstańcom pomocy. Wsparcie aliantów miało ograniczony charakter. W rezultacie słabo uzbrojone oddziały powstańcze przez 63 dni prowadziły samotną, bohaterską walkę z przeważającymi siłami niemieckimi, zakończoną kapitulacją 3 października 1944. W powstaniu poległo ok. 16 tys. żołnierzy, a 15 tys. dostało się do niewoli. W wyniku nalotów, ostrzału artyleryjskiego oraz masowych egzekucji dokonywanych przez Niemców zginęło ok. 200 tys. cywilnych mieszkańców stolicy. Na skutek walk oraz systematicznego wyburzania miasta przez Niemców zniszczeniu uległa znaczna część jego zabudowy wraz z bezcennymi wielowiekowymi zabytkami.

The Warsaw Uprising was one of the most important events in Polish modern history. Military-wise, it was aimed at the Nazi German occupants; its political aim, however, was to counter the designs of the Soviet Union and the Soviet-controlled Polish communists. Polish Government-in-Exile and the high command of the Armia Krajowa (Home Army) planned to liberate Warsaw before the entry of the Red Army, hoping the insurgents' victory would prevent the sovietization of Poland, once it became free. After the outbreak of the Uprising on August 1, 1944, the Red Army stopped its offensive on Warsaw, without offering the insurgents any military support. The support of the Allied Nations was also limited. In consequence, the poorly armed insurgent troops fought a lonely, heroic battle with the overwhelming Nazi German forces for 63 days, to finally surrender on October 3, 1944. During the Uprising, approximately 16,000 Polish soldiers died, and 15,000 were captured. Nazi German air raids, heavy artillery fire, and mass executions brought approximately 200,000 civilian casualties. As a result of the Nazi German military operations and a systematic demolition of the city, much of the capital city's material substance was destroyed, including its priceless, historical landmarks.

Rzeź Wołyńska była największą mordą cywilną podczas II wojny światowej. Kilkadziesiąt tysięcy berbrynowych kobiet i mężczyzn, starszych i młodych zostało w ciągu kilku dni zamordowanych przez regularne oddziały armii niemieckiej na warszawskich ulicach i podwórkach.
"Wołyń massacre" was the biggest massacre of civilians during WWII. A few dozen defenseless men, women, the elderly, and children were murdered within a few days in the streets and backyards of Warsaw by the Nazi troops.

WALKA Z KOMUNISTYCZNYM REŽIMEM THE STRUGGLE AGAINST THE COMMUNIST REGIME

Poznański czerwiec 1956 napis na transparentie: „Żadamy chleba”.
ze zbiorów Instytutu Pamięci Narodowej.
Poznan Uprising of June 1956, slogan on the placard reads: "We demand bread".
from the collection of Institute of National Remembrance

Demonstracja przed gmachem Komitetu Wojewódzkiego PZPR, Radom 1976.
ze zbiorów Instytutu Pamięci Narodowej.
Demonstration in front of the regional committee of the communist party, PZPR, Radom, 1976.
from the collection of Institute of National Remembrance

Józef "Lalek" Franczak, partyzant, ostatni członek polskiego antykomunistycznego podziemia, zestrzelony 1963 r. po 24 latach w zbrojnej kompanii.
ze zbiorów Instytutu Pamięci Narodowej.
Józef "Lalek" Franczak, partisan, the last member of the Polish anti-communist resistance, shot dead in 1963, after 24 years of armed underground resistance.
from the collection of Institute of National Remembrance

Czołg w Trójmieście, 1970 r., ze zbiorów Instytutu Pamięci Narodowej.
Tank in the Tricity, 1970, from the collection of Institute of National Remembrance

„Żołnierze wyklęci” Oddział partyzancki Armii Krajowej, kpt. Hieronima Dekutowskiego ps. Zapora działający na Lubelszczyźnie.
ze zbiorów Instytutu Pamięci Narodowej.
“Cursed Soldiers”, Home Army partisan unit commanded by Hieronim “Zapora” Dekutowski, active in the Lublin region.
from the collection of Institute of National Remembrance

Lublin, protest studencki, 1968 r., ze zbiorów Instytutu Pamięci Narodowej.
Student protests in Lublin, 1968, from the collection of Institute of National Remembrance

Zakończenie wojny nie było końcem walki o wolność. Komunistyczny reżim był skrajnie antydemokratyczny, co wyrażało się prześladowaniem opozycji politycznej oraz brakiem swobód i wolności obywatelskich. Wzbudzało to silny antykomunistyczny ruch oporu. Początkowo ciężar walki spoczywał na członkach zbrojnych grup partyzanckich określanych mianem „żołnierzy wyklętych”. W latach pięćdziesiątych Polacy mieli nadzieję na polityczną odwilż. Przyczyniło się to do powstania ruchów wolnościowych i protestów społecznych, m.in. w czerwcu 1956 r. w Poznaniu. W marcu 1968 idee niepodległościowe i reformatorskie demonstrowały środowiska akademickie. Rosło też społeczne niezadowolenie z powodu braku podstawowych artykułów żywienno-ścioowych i coraz wyższych cen. Doprowadziło to do fali protestów na Wybrzeżu w grudniu 1970 r. Pacyfikującą je milicja i wojsko zastrzeliły ponad 40 robotników. W czerwcu 1976 r. wybuchł strajk w Radomiu. Dotkliwe represje wobec jego uczestników spowodowały powołanie Komitetu Obrony Robotników, który deklarował walkę o prawa i wolności obywatelskie. Doświadczenia z tych wydarzeń miały niewątpliwie wpływ na powstanie w 1980 r. „Solidarności”, niezależnego związku zawodowego, który przekształcił się w potężny, ogólnopolski ruch zdolny do obalenia komunistycznej władzy.

The conclusion of the war did not end the struggle for freedom. The communist regime was radically anti-democratic, which manifested itself in the persecution of political opposition and suppression of civil liberties and freedom. This fuelled a strong, anti-communist resistance movement. Initially, the brunt of the fight was borne by members of partisan units known as “żołnierzy wyklęci” (the cursed soldiers). In the 1950s, Poles hoped for a political thaw. This contributed to the rise of freedom movements and started social protests, which took place, among others, in Poznań in June 1956. In March 1968 pro-independence and pro-reform ideology had its most vocal supporters in academic circles. General social discontent was also growing due to the lack of basic food products and increasing prices. In December 1970, this resulted in a series of strikes in several port cities in northern Poland. The intervening police and the military opened fire killing over 40 protesting workers. In June 1976, yet another strike broke out in Radom. The repressive measures of the regime against the protestors led to the establishing of Komitet Obrony Robotników (Workers' Defense Committee) whose aim was to fight for human rights and freedoms. The above incidents had an unquestionable influence on the emergence in 1980 of “Solidarność” – an independent labor union, which evolved into a massive national movement strong enough to overthrow the communist government.

Strajk w Stoczni Górnika im. Lenina, 1980 r., ze zbiorów Instytutu Pamięci Narodowej.
Strike action at the Lenin Shipyard in Gdynia, December 1980.
from the collection of Institute of National Remembrance

PRZECIW KOMUNISTYCZNEJ IDEOLOGII AGAINST COMMUNIST IDEOLOGY

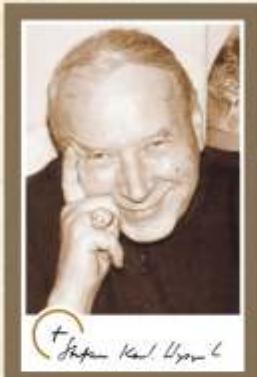

Primate Stefan Wyszyński, fot. Wikimedia Commons
Primate of Poland, Cardinal Stefan Wyszyński (1901–1981)

Czczegodny Śluga Boży Stefan Wyszyński, 1970 (fot. Papieski Inst. Studiów Kościelnych)
The Venerable Stefan Wyszyński (photograph: The Pontifical Institute of Ecclesiastical Studies)

Prymas Polski Kardynał Stefan Wyszyński (1901–1981), Rys. Małgorzata Zwierzchowska
Primate of Poland, Cardinal Stefan Wyszyński (1901–1981) Illus. by Małgorzata Zwierzchowska

Pocztówka z wizerunkiem Kardynała Stefana Wyszyńskiego
Postcard with the image of Cardinal Stefan Wyszyński

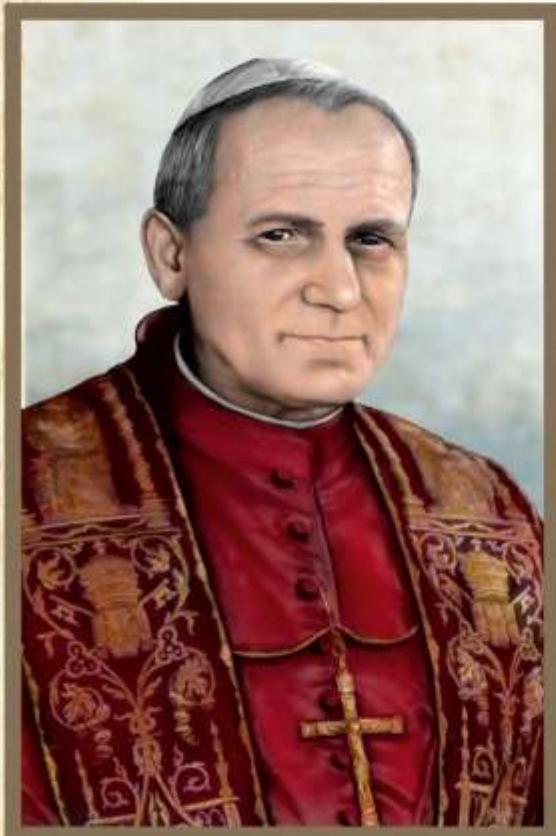

Obraz Matki Boskiej Częstochowskiej
The Black Madonna of Częstochowa

Koniczka - Klasztor Sióstr Świętej Rodziny z Nazaretu, miejsce internowania Kardynała Stefana Wyszyńskiego
Koniczka - The Monastery of Sisters of the Holy Family of Nazareth where Cardinal Stefan Wyszyński was interned

PAPIEŻ ŚW. JAN PAWEŁ II POPE ST. JOHN PAUL II

Papież św. Jan Paweł II (1920–2005); Rys. Małgorzata Zwierachowska
Pope St. John Paul II (1920–2005); Illus. by Małgorzata Zwierachowska

Biskup Karol Wojtyła i kardynał Agostino Casaroli na terenie budowy kościoła „Arka Pana” w Nowej Hucie, 1967 r., ze zbiorów Instytutu Pamięci Narodowej
Bishop Karol Wojtyła and Cardinal Agostino Casaroli visiting the construction site of the Ark of God Church in Nowa Huta, 1967.
from the collection of Institute of National Remembrance

Pielgrzymka Jana Pawła II do Polski, Warszawa 1979 r.,
ze zbiorów Instytutu Pamięci Narodowej
Pilgrimage of John Paul II to Poland, Warsaw, 1979;
from the collection of Institute of National Remembrance

Jan Paweł II na dziedzińcu Katedralnego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 1987 r., fot. Jacek Miroslaw
John Paul II in the courtyard of the Catholic University of Lublin; Lublin, 1987; photo by Jacek Miroslaw

Powszechnie uznany autorytet moralny, myśliciel, filozof i mistyk, poeta i aktor, miłośnik gór. Niestrudzony pielgrzym, odwiedził aż 132 kraje świata, władał biegły siedmioma językami. Łamał wszelkie stereotypy związane z jego posługą, był pierwszym papieżem, który odwiedził meczet, synagogę i kościół luterański. Jego pontyfikat trwał od 16 października 1978 do 2 kwietnia 2005 roku. Główne tematy jego nauczania to: antropologia skoncentrowana na godności osoby ludzkiej, poszanowanie wolności i wartości życia oraz dialog ukierunkowany na budowanie pokoju i cywilizacji miłości. Biografia papieża spleta się z ważnymi wydarzeniami w historii. Jako młody człowiek był świadkiem okupacji niemieckiej. Początki jego posługi kapłańskiej przypadły na czas ustanawiania i wzmacniania dyktatury komunistycznej. Brał aktywny udział w przełomowym dla Kościoła rzymskokatolickiego Soborze Watykańskim II. Miał także nieoceniony wpływ na proces demokratycznych zmian we wschodniej Europie i upadek systemu komunistycznego. W setną rocznicę urodzin papieża Polaka Sejm RP ustanowił rok 2020 Rokiem Świętego Jana Pawła II, „Od Unii Lubelskiej do Unii Europejskiej” – tytuł prezentowanej wystawy – to słowa papieża wypowiedziane podczas spotkania z rodakami w Rzymie z okazji 25-lecia pontyfikatu, tuż przed referendum akcesyjnym w Polsce decydującym o jej przystąpieniu do Unii Europejskiej.

A widely recognized moral authority, thinker, philosopher and mystic, poet and actor, mountain enthusiast. A tireless pilgrim, who visited 132 countries and spoke seven languages fluently. A breaker of all stereotypes associated with his office – the first pope to visit a mosque, a synagogue, and a Lutheran church. His pontificate lasted from October 16, 1978 till April 2, 2005. The main subjects of his teachings are: anthropology focused on the dignity of the human person, respect for freedom, the value of life, and a dialogue aimed at building a civilization of love and peace. The Pope's biography is intertwined with important historical events. As a young man, he witnessed the German occupation of Poland. The beginnings of his priestly service coincided with the establishing and reinforcing of the communist dictatorship. He was actively involved in the proceedings of the Second Vatican Council, which was a seminal event for the Roman Catholic Church. He also had great impact on the process of democratic transformation in Eastern Europe and the fall of the communist system. On the 100th anniversary of Pope John Paul II's birthday, Polish parliament declared 2020 the Year of Saint John Paul II. The title of this exhibition – "From the Union of Lublin to the European Union" – is a quotation from the speech the Pope made on the 25th anniversary of his pontificate, during a meeting with the Polish pilgrims in Rome, just before the referendum which was to decide about Poland's accession to the European Union.

Jan Paweł II w niemieckim obozie koncentracyjnym na Majdanku, Lublin 1987 r., fot. Jacek Miroslaw
John Paul II visiting "Majdanek," the German concentration camp; Lublin, 1987; photo by Jacek Miroslaw

STAN WOJENNY MARTIAL LAW

General Jaruzelski ogłasza stan wojenny
General Jaruzelski announces the martial law

Jaruzelski, w podziemnej drukarni w Lublinie
Jaruzelski at an underground printing house in Lublin

Stan wojenny, Warszawa, ze zbiorów Instytutu Pamięci Narodowej
Martial law, Warsaw, from the collection of Institute of National Remembrance

Stan wojenny, Warszawa, ze zbiorów Instytutu Pamięci Narodowej
Martial law, Warsaw, from the collection of Institute of National Remembrance

Stan wojenny, Lublin, fot. Jacek Miroslaw
Martial law, Lublin, photo by Jacek Miroslaw

Stan wojenny wprowadzono 13 grudnia 1981 roku. Ogłosił to general Wojciech Jaruzelski w porannym przemówieniu radiowo-telewizyjnym. W ten sposób reżim komunistyczny uderzył w NSZZ „Solidarność” i skupioną wokół związku opozycję, chcąc ratować upadający system komunistyczny. Stan wojenny został wprowadzony niezgodnie z Konstytucją PRL, na mocy uchwały Rady Państwa z 12 grudnia 1981 r. na wniosek Wojskowej Rady Ocalenia Narodowego – tymczasowego, niekonstytucyjnego organu władzy, a faktycznie nadzwiednego wobec konstytucyjnych władz państwowych. Oprócz uchwały o wprowadzeniu stanu wojennego przyjęto dekrety o postępowaniu doraźnym, które przewidywały drakońskie kary za najmniejsze przewinienia. Na ulice polskich miast wyjechały czołgi, wiele osób aresztowano i internowano. Przesładowano polski Kościół katolicki wspierający opozycjonistów. Zakazano strajków, manifestacji i wszelkich akcji protestacyjnych. Wprowadzona została godzina milicyjna od 22.00 do 6.00. Setki zakładów zmilitaryzowano zapowiadając, że strajk w tych zakładach jest równy dezercji i grozi za to kara śmierci. Stan wojenny zawieszono 31 grudnia 1982 roku, a zniesiono 22 lipca 1983 roku. W trakcie jego trwania internowano łącznie 10 131 działaczy związanych z „Solidarnością”, a życie straciło około 40 osób, w tym 9 górników podczas pacyfikacji strajku.

The introduction of martial law was announced by General Wojciech Jaruzelski on December 13, 1981, during morning radio and television broadcasts. In this way, the communist regime attacked "Solidarność" and the affiliated opposition groups, attempting to save the collapsing system. The martial law was introduced at variance with the then-effective Constitution, pursuant to the resolution made on December 12, 1981, by the Polish Council of State, at the behest of the military council WRON – a provisional, unconstitutional governing body, which was in fact superior to the constitutional state authorities. Apart from the martial law resolution, decrees of provisional measures were also introduced, stipulating draconian punishments for minor offences. Polish army tanks entered the city streets all over Poland; many people were arrested and interned. The Polish Catholic Church, as an ally of the opposition, was persecuted. All strike actions, manifestations, and demonstrations were prohibited. A 10 p.m. – 6 a.m. curfew was introduced. Hundreds of workplaces were militarized: going on strike was declared tantamount to an act of desertion and punishable by death. The martial law was suspended on December 31, 1982, and on July 22, 1983, it was eventually lifted. In its course, 10,131 activists affiliated with "Solidarność" were interned, and 40 people lost their lives, including nine miners killed during the strike-breaking action at the "Wujek" coal mine.

Pogrzeb Grzegorza Przemyskiego, zakotwiczonego przez milicję, sprawdzili 19 maja 1983 ks. Jerzy Popiełuszko
Na zdjęciu obserwuje Barbara Sadowska, matka Przemyskiego.
Rok później ks. Jerzy Popiełuszko został zamordowany przez funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa.
The funeral of Grzegorz Przemyski, who was tortured by the militia, celebrated in May 1983 by Fr. Jerzy Popiełuszko.
On the photo, Fr. Popiełuszko is holding Barbara Sadowska, the mother of Przemyski.
A year later, Fr. Popiełuszko was killed by the communist Secret Service.

„SOLIDARNOŚĆ” DROGĄ DO WOLNOŚCI “SOLIDARITY” AS A ROAD TO FREEDOM

Demonstracja z wizerunkiem ks. Jerzego popiełuszki, kapelana „Solidarności”, Warszawa 1981, ze zbiorów Instytutu Pamięci Narodowej
Demonstration with portraits of Fr. Jerzy Popiełuszko, chaplain of “Solidarity”, Warsaw, 1981, from the collection of Institute of National Remembrance

Lech Wałęsa 1981. Foto Jacek Mironow

Pielgrzymka Jana Pawła II do Polski, Warszawa, 1979, ze zbiorów Instytutu Pamięci Narodowej
Pilgrimage of John Paul II to Poland, Warsaw, 1979, from the collection of Institute of National Remembrance

Strajk w Stoczni Gdańskiej im. Lenina, grudzień 1981.
ze zbiorów Instytutu Pamięci Narodowej
Strike in Lenin Shipyard in Gdansk, December, 1981,
from the collection of Institute of National Remembrance

Ulica Gdańską w grudniu 1981, ze zbiorów Instytutu Pamięci Narodowej
Streets of Gdańsk, December, 1981, from the collection of Institute of National Remembrance

Fala strajków w lecie 1980 r. doprowadziła do powstania „Solidarności” – pierwszej w krajach komunistycznych legalnej i niezależnej od władz organizacji związkowej. Na jej czele stanął Lech Wałęsa, przywódca strajku w Stoczni Gdańskiej, późniejszy (1983) laureat Pokojowej Nagrody Nobla. Wkrótce związek zrzeszał niemal 10 mln członków i stał się potężnym ruchem społecznym w obronie wolności i prawdy. Poczućie wspólnoty i siły zrodziły w Polakach pielgrzymki do ojczyzny (od 1979) papieża św. Jana Pawła II i jego homilie wygłasiane do tysięcznych tłumów. Zapal i odwaga doprowadziły do utworzenia alternatywnych struktur i instytucji, które przetrwały stan wojenny (1981–1983) wprowadzony przez władze w celu zgniecenia oporu. Nadal jednak drukowane tysiące informacyjnych pism podziemnych i zakazanych książek odkładających historię i w kościołach odbywały się spektakle i wystawy twórców wykreślonych przez cenzurę. Przygotowywano programy reform i prowadzono działalność charytatywną. System komunistyczny bronił swojej pozycji fałszywą propagandą i dotkliwymi represjami. Tysiące ludzi trafiło do więzień i miejsc internowania, straciło pracę, zostało zmuszonych do emigracji. Ponad sto osób straciło życie, wśród nich kapelan „Solidarności” ks. św. Jerzy Popiełuszko, brutalnie zamordowany przez funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa. Dzięki podziemnej działalności opozycja zbudowała swoje struktury i zyskała ogromne poparcie społeczne, co pozwoliło jej podjąć w latach 1988–1989 trudną grę polityczną o władzę.

The wave of strike action in the summer of 1980 led to the inception of “Solidarity” – the first ever independent trade union within the Warsaw Pact recognized by the state government. With Lech Wałęsa – leader of the Gdańsk Shipyard strike (1981) and the future Nobel Peace Laureate – at the helm, the union soon grew in numbers, reaching almost 10 million members and becoming a powerful social movement acting in defense of freedom and truth. The sense of community and strength were instilled in Poles as a result of Pope John Paul II's pilgrimages (starting in 1979), during which he delivered his influential homilies addressing crowds of the faithful. People's enthusiasm and courage led to the creation of alternative structures and institutions, which survived the martial law (1981–1983) introduced by the state authorities to quell the opposition. Despite the communist efforts, underground press and banned history books continued to be published, and plays and exhibitions of artists censored by the state continued to be staged in churches; a reform plan was being drafted and charity actions were organized. The authorities defended their position by spreading false propaganda and acute repressions. Thousands of people were imprisoned, interned, fired from their jobs, or forced into exile. Over a hundred people lost their lives, including Fr. Jerzy Popiełuszko, chaplain of “Solidarity,” brutally murdered by agents of the Security Service. Thanks to its underground activity, the opposition managed to build its structures and gain widespread support of the people, which allowed it to participate in the difficult struggle for power between 1988 and 1989.

Delegaci KPN przed wyborami do Sejmu i Senatu, Lublin 1989, ze zbiorów Instytutu Pamięci Narodowej
Activists of the KPN party before the parliament elections, Lublin, 1989
from the collection of Institute of National Remembrance

POLSKA W UNII EUROPEJSKIEJ POLAND IN THE EUROPEAN UNION

Pierwsze plenarne posiedzenie „Okrągłego Stołu” 1989, ze zbiorów Instytutu Pamięci Narodowej.
Plenary meeting of The Round Table, 1989, from the collection of Institute of National Remembrance

Wybory 1989 r. fot. Jacek Miroslaw
Parliamentary elections, 1989 photo by Jacek Miroslaw

Posiedzenie Okrągłego Stołu. Od lewej gen. C. Kiszczak, M. Hódkowski, L. Miller, A. Kwaśniewski, N. Aleksiewicz
ze zbiorów Instytutu Pamięci Narodowej
Round Table Talks. From left gen. C. Kiszczak, M. Hódkowski, L. Miller, A. Kwaśniewski, N. Aleksiewicz
from the collection of Institute of National Remembrance

Świdnica, jednostki Armii Radzieckiej opuszczają miasto
Świdnica, Russian Army troops leaving the city

Upadek muru berlińskiego 1989
Fall of the Berlin Wall, 1989

Pod koniec lat 80. przez Europę Wschodnią przetoczyła się pokojowa rewolucja (zwana Jesienią Narodów), która doprowadziła do rozpadu coraz słabszego gospodarczo komunistycznego reżimu w państwach pozostających pod kontrolą Moskwy. Jesień 1989 runął mur berliński. W opinii publicznej na całym świecie fakt ten stał się symbolem upadku komunizmu. Proces ten rozpoczął się wcześniej w Polsce. Wstępem do przemian były obrady Okrągłego Stołu, czyli przedstawicieli władz i środowisk opozycyjnych, na temat kształtu państwa. 4 czerwca 1989 odbyły się częściowo demokratyczne wybory do parlamentu, będące w praktyce plebiscytem, w których opozycja odniósła zdecydowane zwycięstwo. Klęska wyborcza komunistów w Polsce była pierwszym dotkliwym wylomem w systemie totalitarnych rządów w państwach wschodnich. Konsekwencją tych wyborów było powołanie pierwszego w całym bloku sowieckim rządu kierowanego przez przedstawiciela opozycji. Po 1989 r. Polska stopniowo odzyskiwała suwerenność: w 1993 jej terytorium opuścił ostatni sowiecki żołnierz, a w 1999 została członkiem układu wojskowego NATO (Sojuszu Północnoatlantycznego). Wcześniej (1994) podjęto starania o członkostwo w Unii Europejskiej. W czerwcu 2003 r. większość Polaków opowiedziała się w referendum za wejściem Polski do wspólnoty unijnej, które nastąpiło 1 maja 2004.

The late 1980s saw the peaceful revolution (known as the Autumn of Nations) spread across Eastern Europe, which led to the disintegration of the economically weaker communist regime in the Warsaw Pact countries. In the autumn of 1989, the Berlin Wall fell. In the public consciousness, this fact became a symbol of the fall of communism. In Poland, that process started earlier. What acted as a preface to the changes that followed was the Polish Round Table Talks that involved then state authorities and the representatives of the opposition who negotiated the shape of the country to come. On 4 June 1989, the first Polish – partially – democratic parliamentary elections (in practice, a plebiscite) took place, granting the opposition a landslide victory. The electoral defeat of the communists in Poland marked the first acute blow to the totalitarian system of governance in Eastern European states. As a consequence, the first opposition-led government in the Soviet bloc came into power. After 1989, Poland was gradually re-gaining its sovereignty: the last Russian soldier left the territory of Poland in 1993, while in 1999 Poland became a NATO member state. Earlier – in 1994, Poland initiated the EU accession procedures. In June 2003, the majority of Poles voted in favour of the Polish EU membership, which eventually happened on 1 May 2004.

Flagi Unii Europejskiej
European union flags